

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**Mateřství a otcovství v mužských a ženských lifestylových
magazínech**

**Motherhood and Fatherhood in Men's and Women's Lifestyle
Magazines**

Magisterská diplomová práce

Miroslava Pokorná

Vedoucí magisterské diplomové práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne

.....

Vlastnoruční podpis

Tímto děkuji vedoucímu práce Mgr. Martinu Fafejtovi, Phd. za jeho cenné rady a připomínky. Mé díky patří i všem mým blízkým, kteří mne při psaní práce podporovali.

OBSAH

1	Úvod	7
2	Rodina	9
2.1	Partnerský vztah	9
2.2	Změny v rodinném chování	10
2.3	Rodičovství	12
2.4	Shrnutí.....	14
3	Mateřství	15
3.1	Vývoj mateřství.....	16
3.2	Pracující matky.....	18
3.3	Osamělé matky	20
3.4	Shrnutí.....	23
4	Otcovství	24
4.1	Vývoj otcovství.....	25
4.2	Repertoáry otcovství	27
4.2.1	Otec jako živitel	27
4.2.2	Otec jako pečovatel	28
4.2.3	Otec jako blízký dítěte	29
4.2.4	Otec jako vychovatel	29
4.2.5	Otec jako učitel	30
4.2.6	Další repertoáry	30
4.3	Vzdálení otcové.....	31
4.4	Shrnutí.....	32
5	Mateřství a otcovství ve výzkumech	34
5.1	Kvalitativní výzkumy	34

5.2	Kvantitativní výzkumy	39
5.3	Shrnutí.....	45
6	Masová média	48
6.1	Časopis Family Star	48
7	Metodologie	50
8	Analýza časopisu Family Star.....	51
8.1	Mateřství.....	51
8.1.1	Matka na prvním místě.....	51
8.1.2	Pracující matka	54
8.1.3	Matka vychovatelka.....	56
8.1.4	Nedokonalá matka.....	57
8.1.5	Nevyrovnaná matka.....	59
8.1.6	Shrnutí	61
8.2	Otcovství	63
8.2.1	Otec na druhém místě.....	63
8.2.2	Pracující otec	65
8.2.3	Otec zastupitel.....	67
8.2.4	Zájmový otec	69
8.2.5	Nepřítomný otec.....	70
8.2.6	Shrnutí	72
8.3	Porovnání reprezentace mateřství a otcovství v časopise Family Star ...	73
8.3.1	Články v časopise Family Star věnující se mateřství a otcovství	77
8.4	Porovnání reprezentace mateřství a otcovství v časopise Family Star s teoretickou částí	78
8.4.1	Mateřství	78
8.4.2	Otcovství.....	79
9	Závěr	81
10	Anotace.....	83

11	<i>Seznam použitých zdrojů.....</i>	84
12	<i>Seznam tabulek</i>	90

1 Úvod

Stěžejními pojmy této práce jsou mateřství a otcovství. Ženská i mužská obdoba rodičovství prošla historickým vývojem. Od absence citového pouta rodičů ke svým dětem, přes ženy v domácnosti s pracujícími muži po jejich boku až k dnešní době, která je charakteristická dynamikou rodinných vztahů. Zvyšuje se věk prvorodiček, rodina má menší počet členů, narůstá množství páru, které žije na tzv. „psí knížku“ a rozpadá se velký počet manželství. I tyto skutečnosti ovlivňují výkon mateřské a otcovské role. Zatímco v minulosti se dala poměrně snadno charakterizovat typická matka i typický otec, v současnosti jejich role není jasně vymezená. Živitelskou povinnost si nyní muži dělí společně se ženami, které během několika desítek let úspěšně pronikly na pracovní pole. Zatímco se ženy věnují profesní kariéře, muži se zapojují do péče o děti a podílejí se na domácích pracích. Z výzkumů však jasně vyplývá, že angažovanost mužů je pozvolná. Ženy stále zastávají podstatně větší díl úkonů ohledně dětí a domácnosti.

Přechod k rodičovství bývá plánovaný. Lidé se mohou pro dítě dlouho rozhodovat, ale poté se rodiči stanou ze dne na den a musí se na svou novou roli rychle adaptovat. Dnešní rodině je věnována velká pozornost. Zejména matkám. Těm jsou určeny televizní pořady, časopisy i webové stránky, které poskytují žádané rady a zkušenosti. Tento mediální boom vyvíjí tlak na doposud bezdětné ženy, aby si i ony pořídily potomka. Pozornost se soustředí zejména na ženy, a tak muži zůstávají v ústraní. V ústraní však nejsou jenom jako cílová skupina mediálních obsahů o rodičovství. Také výkon jejich rodičovské role není tolik výrazný jako u žen. Zvláště v době typické vysokou rozvodovostí, kdy vznikají neúplné rodiny s dětmi a jedním rodičem (nejčastěji matkou). Otcův vliv na děti tímto klesá.

Zmiňovaná masová média mají ve svých rukou velkou moc. Na jednu stranu poskytují obraz společnosti, na stranu druhou ovlivňují své příjemce a tím i sociální realitu. Pohled na mateřství a otcovství skrze masové médium tak může poskytnout z části náhled na skutečný stav ve společnosti a z části ukázat, jakým směrem médium své adresáty navádí. Původním záměrem práce bylo poskytnout obraz mateřství a otcovství v ženských a mužských lifestyleových časopisech. Z důvodu nedostatku materiálu o rodičovství v mužských časopisech však muselo být od

původní mety upuštěno. Místo toho byl zvolen lifestyleový časopis Family Star, který sám sebe charakterizuje jako periodikum určené pro mámy i táty. **Cílem práce je postihnout reprezentaci mateřství a otcovství v časopise Family Star za rok 2012 a tuto reprezentaci mezi sebou navzájem porovnat.**

Teoretická část se zabývá charakteristikami dnešní rodiny, představuje vývoj a současné aspekty mateřství a otcovství a v neposlední řadě přibližuje vliv masových médií. Pozornost je věnována také výzkumům, které se zabývaly podobným tématem. Stěžejní analytická část podává obraz matky a otce poskytovaný časopisem Family Star.

2 Rodina

V historii lidstva nevíme prakticky o žádné společnosti, v níž by nebyla rodina důležitá. (srov. Goody, 2006, s. 12) Dnešní, moderní, rodinu označujeme jako nukleární (také manželskou, párovou). Jejím jádrem jsou totiž rodiče a děti, nikoli už rozsáhlá síť příbuzenstva jako v dobách tradiční společnosti. Nukleární rodina však nežije v takové izolaci, jak se na první pohled zdá. Stále zůstává propojení přinejmenším s prarodiči. (srov. Jandourek, 2003, s. 114) Současná rodina je dále charakteristická tím, že přestala být institucí sloužící především k reprodukci společnosti a transmisi morálních hodnot, ale stala se hlavním prostorem odhalování a potvrzování sama sebe. (srov. Dudová, 2008, s. 13) Moderní společnost se vyznačuje nestálostí rodiny. Ubývá lidí, kteří žijí celý život pouze v jednom manželském svazku. Muži i ženy se rozvádějí a za svůj život vstupují do několika typů rodinného uspořádání. (srov. Katrňák, 2011, s. 37)

Párová rodina se zakládá setkáním muže a ženy, kteří dosáhnou shody v tom, že rodinu chtějí založit. (srov. Možný 2006, s. 114) Ono setkání muže a ženy a „dosažení shody“ není jednoduchý proces. Vždyť na volbě správného partnera či partnerky závisí kvalita a délka vztahu. (srov. Katrňák, 2011, s. 47) Proto se tato kapitola věnuje i partnerskému vztahu, dále je popsán vstup do rodičovství a změny v rodinném chování, které byly zaznamenány v posledních letech.

2.1 Partnerský vztah

Založení rodiny předcházejí procesy, které výslednou podobu dané rodiny ovlivňují, důležitá je zejména volba životního partnera. „V etapě rané dospělosti (20 – 39 let) musí člověk za normálních okolností zvládnout čtyři komplexní vývojové úkoly. Je to povolání (volba povolání a profesní kariéra), výběr partnera (rozhodnutí pro životního druha), partnerství (budování partnerského vztahu) a rodičovství (založení rodiny a výchova dětí).“ (Karsten, 2006, s. 117) Jak je vidno, tři vývojové úkoly ze čtyř jsou spjaté s vybudováním vztahu a s následným povitím potomků. Jako důležité je vnímáno nejenom přivést na svět dítě, ale také správný výběr druhého z rodičů. Nejrozšířenější formou partnerství je nesezdané soužití neboli kohabítace. Tento druh vztahu nepředstavuje formální závazek a poskytuje určitý stupeň osobní nezávislosti. Většina kohabítací končí po dvou letech a 50 - 60 %

z nich se transformuje v manželství. Častým důvodem k uzavření sňatku bývá těhotenství ženy či narození dítěte. (srov. Mareš, 2003, s. 77) Pro mladou generaci je láska podmínkou vzniku partnerského vztahu, jeho udržení, vstupu do manželství a založení rodiny. (srov. Karsten, 2006, s. 118)

Šmídová rozlišuje uspořádání partnerských vztahů podle modelu Hochschildové. Ta vymezuje uspořádání tradiční, přes jakési přechodové až po moderní. **Tradiční model** se vyznačuje jasným vymezením mužských a ženských prací v domácnosti. **Přechodová stádia rodinného uspořádání** jsou taková, kde se práce stále rozděluje na ženské a mužské, ale v některých činnostech jsou žena a muž vzájemně nahraditelní. Jedná se zejména o tzv. „srdce by chtělo“ partnery, kteří ženu emocionálně podporují, jak všechno dobře zvládá, ale sami ruku k dílu moc nepřiloží. **Moderní model** je partnerství založené na vzájemné zastupitelnosti. Oba partneři mají rovný díl zodpovědnosti. (srov. Šmídová, 2008, s. 6 – 7)

2.2 Změny v rodinném chování

V rámci rodinného chování bylo zaznamenáno několik změn, ke kterým začalo docházet ve druhé polovině 20. století. Tyto změny u evropské populace lze shrnout do několika trendů.

Odklad rodičovství do vyššího věku. Tento fenomén se týká především žen s vyšším vzděláním. První děti se častěji rodí okolo 30. roku matek, na rozdíl od dříve převládajícího rozmezí 20 – 25 let. (srov. Šťastná, 2009, s. 10) Ženy nejprve budují svou kariéru. Je však zajímavé, že starší matky (ženy rodící po dosažení 35 let) samy málokdy vysvětlují odložení mateřství právě profesními důvody. (srov. Sobotková, 2001, s. 113)

Pokles porodnosti. Pokles je vysvětlován změnami v časování narození prvního dítěte. Spolu s poklesem plodnosti dochází ke zmenšování velikosti rodin. Pokud je úhrnná plodnost vyjádřena v číslech, v řadě zemí poklesla pod hranici 1,3 dítěte na jednu ženu. V České republice v roce 2002 byla úhrnná plodnost 1,17. (srov. Šťastná, 2009, s. 10 - 11) Od té doby byl zaznamenán mírný nárůst této hodnoty. Za rok 2012 u nás byla úhrnná plodnost 1,46 dítěte na ženu. (srov. ČSÚ, 2012)

Vzrůstá celoživotní dobrovolná bezdětnost. (srov. Šťastná, 2009, s. 10 - 11) Bezdětnost je opět spojována s vysokoškolským vzděláním, zejména u žen. Odklad rodičovství vede k pozdější nejistotě a nerozhodnosti, zda rodinu vůbec založit. Vzdělání lidé jsou často orientováni na kariéru a skloubit kariérní dráhu s rodičovstvím není jednoduché. Navíc si vysokoškolsky vzdělaní lidé hledají partnery se stejným vzděláním, což výběr partnera omezuje. V České republice nezamýšlí mít děti 19 % žen a zhruba 9 % mužů (vzorek zahrnoval respondenty ve věku 18 - 39 let). Je však těžké určit, zda se opravdu jedná o dobrovolnou bezdětnost, nebo o bezdětnost nedobrovolnou, která je způsobena souhrou životních okolností. (srov. Sobotka, 2006, s. 71 – 74) Nedobrovolná bezdětnost se vyskytuje i u párů, které po dítěti touží, ale potomka se jim nedaří zplodit. Neplodnost vyvolává stresovou situaci a stres zpětně negativně ovlivňuje plodnost páru. (srov. Sobotková, 2001, s. 120 – 121)

Dochází k rozvolnění vztahu mezi sňatkem a rodičovstvím. (srov. Šťastná, 2009, s. 11) Podle předběžných údajů z roku 2004 měla třetina narozených dětí v České republice neprovdanou matku. Nárůst počtu těchto dětí bývá vysvětlován rozšiřováním nesezdaných svazků. (srov. Šalamounová, 2006, s. 118)

Zvyšuje se rozvodovost. Rozvádí se zhruba každé druhé manželství.

Poslední dva uvedené trendy se spolupodílejí na rozšiřujícím se osamělém rodičovství. Stále více dětí zažívá během svého dětství několik rodinných uspořádání. Žije pouze s jedním rodičem nebo v tzv. rekonstruované rodině – s jedním nevlastním rodičem. (srov. Šťastná, 2009, s. 11, 39) Nové uspořádání rodin klade zcela jiné požadavky na oba rodiče, děti i na každého dalšího dospělého, který do takové rodiny vstoupí. Rozvedení lidé, kteří mají z předchozího manželství děti, se opětovně žení/vdávají a s novým druhem zakládají znovu rodinu, tím vznikají v rámci rodinného systému ještě složitější vazby. (srov. Šťastná, 2006, s. 177 – 178)

Jak se ukazuje, důležitým ukazatelem, který má vliv na změny v rodinném chování, je vstup žen na akademickou půdu, který ovlivňuje ženinu kariéru a tím i její přístup k založení rodiny.

2.3 Rodičovství

Přechod k rodičovství bývá označován za krizové období. Muži i ženy jsou podněcováni, aby se přizpůsobovali změnám a vyvíjeli strategie pro zvládnání nových situací. Pokud se člověk s těmito změnami zdárně vypořádá, znamená to pro něj další vývoj a nabytí nových hodnotných zkušeností. (srov. Karsten, 2006, s. 123) Rodičovství bývá považováno za vstup do dospělosti, jedná se o událost, která nezvratně mění identitu člověka. (srov. Katrňák, 2011, s. 36)

Možný používá čtyři jedinečné vlastnosti přechodu k rodičovství, jak je charakterizuje Alice Rossiová:

1. Je to přechod, k němuž dochází pod *silným kulturním tlakem*, který působí zejména na ženu. Společnost od ženy očekává splnění role matky.
2. Je to přechod, k němuž *dochází i mimovolně*. Dítě může být počato i neplánovaně. Ve druhé polovině 20. století bývala v českých zemích víc než každá druhá nevěsta těhotná. (srov. Možný, 2006, s. 148 - 149) Neplánovaná těhotenství také vzrůstají u žen nad 35 let. Vysvětlení je takové, že tyto ženy považují za nepravděpodobné, že by mohly otěhotnět a snižují svou antikoncepční bdělost. (srov. Sobotková, 2001, s. 114)
3. Přechod k mateřství je přechod *nerovokovatelný*. Na rozdíl od volby školy, zaměstnání i manželského partnera, dítě je nevratné rozhodnutí - nedá se vzít zpět nebo vyměnit za jiné. Antikoncepce a umělé přerušení těhotenství sice ovlivní, zda dítě na svět přivedeme či ne, ale jakmile se dítě narodí, člověk se nezvratně stává rodičem a musí se k dané situaci postavit.
4. Je to přechod *zlomový*. Nejedná se o pozvolný proces, dítě tu najednou jednoho dne je. Těhotenství sice ženu připraví na mateřství fyziologicky, ne však sociálně. Ženy mohou zažívat frustraci z toho, že na ně média i okolí tlačí, aby byly perfektními matkami. (srov. Možný, 2006, s. 150 – 152)

Pokud je rodičovství plánované, partneři by měli zvážit všechna pro a proti. Být rodičem totiž nepřináší do života pouze pozitivní události, péče o potomka s sebou nese i určitá negativa, která ovlivňují životy rodičovského páru.

Oběti rodičovství

1. Zpomalení kariéry matky.
2. Finanční znevýhodnění.
3. Omezení osobní svobody – péče o dítě obzvláště v útlém věku znamená vysoké nároky na ženu. Mateřství znamená určitou ztrátu osobní svobody.
4. Dopad na partnerský vztah – negativní ovlivnění vztahu po narození dítěte uvádí zhruba každý druhý pár. (srov. Sobotková, 2001, s. 115)
O malé dítě je třeba plně pečovat, a jelikož tento úděl náleží zejména ženám, muž se cítí zanedbáván a žena je nespokojená, že jí partner nepomáhá. (srov. Karsten, 2006, s. 124)
5. Rodičovství je nezvratné, nelze je vzít zpět.

Přínosy rodičovství

1. Rozvoj vztahů – rodičovství dává novou dimenzi partnerskému vztahu. Žena vidí muže v nové roli otce, muž vidí ženu v nové roli matky. Rodičovství také ovlivňuje okruh známých. Vznikají nová přátelství s jinými rodinami, které mají malé děti.
2. Osobní naplnění - mateřství některým ženám dává pocit smysluplnosti života.
3. Pokračování rodu - to, že člověk po sobě zanechá děti, přináší pocit přesáhnutí rodiny do budoucnosti.
4. Rodičovství jako výzva – dává lidem možnost poznávat sebe i druhé v novém světle.
5. Rodičovství jako známka dospělosti – tento důvod je spíše rozhodující pro ženy než muže. (srov. Sobotková, 2001, s. 115, 116)

2.4 Shrnutí

Dnešní rodina je typická svou individualizací. Neudržují se široké rodinné vazby, jak tomu bylo v minulosti. Úzké pouto vzniká zejména mezi rodiči a dětmi. Rodina klade důraz na seberealizaci a rozvoj svých členů. Dále se současná rodina vyznačuje svou nestálostí. Zhruba každé druhé manželství končí rozvodem a rozvedení lidé nacházejí jiné partnery, uzavírají další sňatky a zakládají nové rodiny. Mnoho dospělých i dětí si tak za život projde několika rodinnými uspořádáními.

Za důležitý je považován správný výběr životního partnera či partnerky. Dnešní partnerské vztahy jsou založeny na lásce. Ne každý z nich však povine děti nebo se vezme. Zvyšuje se počet párů, které spolu sice žijí, mají děti, ale svatba pro ně není prioritou.

Přechod k rodičovství klade na muže i ženu vysoké nároky. Je to přechod, který nelze zvrátit a který zcela mění identitu a život jedince. Rozhodnutí o založení rodiny nebývá natolik svobodné, jak se na první pohled zdá. Společnost k založení rodiny své členy tlačí, tento tlak je vyvíjen zejména na ženy. Pociťuje ho i zvyšující se počet žen rozhodnutých pro celoživotní bezdětnost, které jsou stále vnímány spíše negativně. Množství žen s vysokoškolským vzděláním ovlivnilo a ovlivňuje rodinné chování. Kvůli studiu a kariéře mají děti v pozdějším věku, pořizují si jich méně a rozhodují se pro již zmiňovanou bezdětnost.

3 Mateřství

Vztah mezi matkou a dítětem je zcela specifický. Jedině ženy jsou schopné odnosit a porodit dítě. Příroda to zařídila tak, že i po porodu zůstává tento vztah těsný. Dítě je závislé na matčině mléku a péči. Odráží se tento fyziologický aspekt mateřství i na tom psychickém?

Mateřství je považováno za přirozenou součást života ženy. K rozhodnutí pro početí potomka nedochází vždy jen z vnitřního přesvědčení ženy, je ovlivněno i vnějšími aspekty – psychologickými a sociálními tlaky. *Psychologické tlaky*: Na bezdětnou ženu dnes již není nahlíženo tak negativně, jak tomu bylo v minulosti, kdy byla považována za sobeckou, chladnou, případně nešťastnou či citově nestálou. Bezdětnost se však stále bere jako odklon od normálu. Ženy, které děti chtějí, ale v jejich pokusech se jim nedaří, zažívají spoustu nepříjemných psychických pocitů – pocit ztráty, zlosti, méněcennosti. I proto došlo k tak prudkému rozvoji vědního oboru „reprodukční medicína“, který ženám s plodností pomáhá.

Sociální tlaky: Rodina i nejbližší sociální okolí také ovlivňují rozhodnutí, zda a kdy mít děti. Zejména rodiče vyslovují přání mít vnoučata. Nepřímý vliv můžou mít i přátelé, kteří svým rodičovstvím mohou představovat přijatelný model a dopomoci tak k rozhodování doposud bezdětného páru. (srov. Sobotková, 2001, s. 114)

Sobotková vychází z knihy autorů Phoenix, Woollett a Lloyd a dle nich charakterizuje aspekty mateřství:

- „biologické (početí, těhotenství, porod atd.);
- psychologické (identita matky, změny sebepojetí);
- interpersonální (vztahy k dětem, partnerovi, rodičům, širší rodině a přátelům);
- sociokulturní (pozice matek ve společnosti a postoje k matkám, sociální a ekonomický kontext mateřství).“ (Sobotková, 2001, s. 121)

Mateřství zcela změní ženin život. Vše začíná fyziologickými změnami v těhotenství; po porodu, kdy je z ženy z ničeho nic matka, dochází k formování psychiky, dále se mění vztahy s blízkými lidmi a i společnost na matku nahlíží jinak než na bezdětnou ženu.

3.1 Vývoj mateřství

Mateřství prochází historickým vývojem. Tato kapitola právě vývoj vztahu matek k jejich dětem zachycuje. Mateřství před několika stoletími bylo vnímáno zcela odlišně, než je tomu v dnešní době. Dnešní matky chovají ke svým dětem vřelě city, ale bylo tomu tak vždy?

Mateřství je zcela jistě ovlivněno postavením otce v rodině, které bylo po dlouhou dobu postavením dominantním. Otec byl chápán jako vládce, kterému se nebylo možno vzepřít. (srov. Burgess, 2004, s. 11 – 12) Autoritu měl nejen nad svými dětmi, ale i manželkou. Ve 13. století tento postoj narušilo křesťanství, které hlásalo rovnost mezi lidmi. Postavení otce se sice oslabilo, ale i tak mohl své dítě zabít, aniž by mu hrozil větší trest. Působením církve se postavení ženy o něco málo zlepšilo, avšak v 17. století bylo myšlení ovlivněno Aristotelem. Ten označil ženu za méněcennou a muže za přirozeného pána rodiny. (srov. Badinter, 1998, s. 18 – 19)

17. a 18. století se vyznačuje absencí lásky. Manželství bylo uzavíráno na základě sociálního postavení, nikoliv na zalíbení se jeden druhému. Takto pojaté manželství mělo vliv i na vztah k dítěti. Ze strany matky chybí směrem k dítěti citové pouto. (srov. tamtéž, s. 29 – 32) Příkladem toho je zvyk dávat děti kojné. Tento zvyk, rozšířený zejména ve Francii odkud se šířil i dále, spočíval v tom, že se dítě hned po narození svěřilo za poplatek kojné. Podle toho, co si rodina mohla dovolit, dítě se buď ke kojné poslalo, nebo se kojná nastěhovala k rodině do domu. Během této doby rodiče o dítě nejevili zájem. Samotná kojná se kvůli práci vzdala péče o své vlastní děti. Ne každé dítě období u kojné přežilo a ty přeživší byly často ve špatném zdravotním stavu. Když se dítě zhruba ve čtyřech letech vrátilo domů, byla pro něj biologická matka cizí ženou. Doma děti moc času nepobýly, protože ještě jako malé byly posílány do učení. Pro nejhudší vrstvy obyvatel dokonce představovalo narození dítěte ohrožení vlastního života, proto se rodiče malých dětí vlastnoručně zbavovali. (srov. tamtéž, s. 44 – 51, 88 - 93)

Pro pochopení zacházení matky s dítětem, je nutné vysvětlit, jak bylo na dítě nahlíženo. V 18. století bylo dítě pro své rodiče hračkou. Zajímalo je jenom do té míry, dokud je bavilo. Na dobro dítěte se vůbec nemyslelo. (srov. tamtéž, s. 53) Vztah matky k dítěti byl lhostejný, chladný, bez zájmu... Mateřství nebyla připisována žádná hodnota. Tento postoj má částečné ospravedlnění ve vysoké

úmrtnosti dětí, která panovala až do konce 18. století. Kdyby matka byla ke každému svému dítěti silně citově poutána, prožívala by velké trauma v případě nejhorší možné varianty. (srov. tamtéž, s. 59)

To, jaký postoj ke svému potomku matka zaujímal, bylo dáno i pohlavím dítěte. Dcera pro rodinu znamenala pouze zátěž věna. Mezi matkou a dcerou nebylo žádné spojenectví. To si nechávala pro svého nejstaršího syna – dědice majetku, případně i šlechtického titulu. (srov. tamtéž, s. 63 – 64)

Od roku 1760 dochází k revoluci v myšlení. Obraz matky a její úlohy se radikálně mění. Vycházelo mnoho publikací, které matky nabádaly, aby se věnovaly svým dětem a aby je kojily. Vzniká pojem „mateřská láska“. (srov. tamtéž, s. 107) Zároveň se oslabuje autorita otců, takže děti i matky se mohou více prosadit. (srov. tamtéž, s. 118) Mění se i struktura manželství, začínají se uzavírat sňatky z lásky. (srov. tamtéž, s. 125) Mluví se o rodičovské zodpovědnosti, která se v 19. století ustanovuje zejména na odpovědnost mateřskou. Je odpovědností matky, aby své dítě dobře vychovala. (srov. tamtéž, s. 130, 189) Matky tedy svoje děti kojí a věnují jim pozornost. Pojem matka dostává na důležitosti, kterou doposud neměl. (srov. tamtéž, s. 155) Rychlost rozšíření novot v mateřství záleželo i na tom, k jaké vrstvě se žena řadila. Změna započala u bohatých žen. Ty z nižších tříd zareagovaly později. Chudší ženy potřebovaly pomáhat při práci svým mužům, a proto dávaly své děti kojným až do počátku 20. století. (srov. tamtéž, s. 163)

Ze začátku této změny se hovořilo o štěstí, které matce zodpovědná péče o děti přináší. V průběhu 19. století se názor na mateřství poněkud transformoval. Mateřství bylo označováno jako nutná oběť a utrpení, které ženám náleží. Tvrdilo se, že obětování se pro děti je zakotveno v ženské přirozenosti. (srov. tamtéž, s. 196 - 198) Neuznávalo se, aby žena chodila do práce, její prací byla péče o děti a domov. Dělnice si samozřejmě tento přístup nemohly dovolit, práci potřebovaly k přežití. Ida Sée jejich děti považovala za nešťastné, protože štěstí dětí závisí na tom, že je jim matka nepřetržitě k dispozici. Tím, že ženy převzaly moc nad chodem domácností, ukrojily další kus z autority mužů. (srov. tamtéž, s. 205 – 206)

Během 20. století byl na ženy vyvíjen silný nátlak (zejména v ženských časopisech), aby se staly matkami. Mateřství je totiž biologický osud, který musí každá žena naplnit. Toto společenské klima ovlivňovalo i pohled na bezdětné ženy. Byly chápány jako sobecké a nevyrovnané. (srov. tamtéž, s. 243 – 244)

200 let mateřské ideologie výrazně změnilo chování matky. A i přesto, že ženy ve 20. století chodí do práce, mají mnohem bližší vztah ke svým dětem a věnují se jim více než v minulosti. Ženy kromě potřeb dítěte, myslí i na své potřeby. Chtějí se realizovat i jinde než jen v domově. To s sebou ženám přináší zátěž, protože musejí zvládat zaměstnání společně s dětmi a domácností. A domácí práce bývají s partnerem rozděleny nerovnoměrně. (srov. tamtéž, s. 259 – 260)

3.2 Pracující matky

Konec předešlé kapitoly nastiňuje současný stav ženy-matky. V odborné literatuře zabývající se rodičovstvím je velmi často zdůrazňováno, že žena zvládá kromě role matky, také roli pracovní a roli ženy v domácnosti. Muži svým partnerkám moc nepomáhají a to vede k velké vyčerpání žen.

Počet žen orientovaných výlučně na rodinu v posledních desetiletích prudce klesá. (srov. Karsten, 2006, s. 125) Už v roce 1922 publikovala autorka v *Ženských listech* článek o úskalí žen. „U nás se pějí hymny na mateřství, ale naše chudé matky platí draze tuto frázovitou poctu; poněvadž jim nikdo nepomáhá nésti břímě mateřství a výdělečné práce, nemohou býti ani dokonalými matkami, ani vzpruhou sociálního pokroku. Kulhají za mužem, kulhají za kulturou, smyslu třídního zápasu nechápou, a dětem mohou býti matkami jen v tom smyslu živočišném. Utírají jim nosánky, chrání jich před úrazem a zimou, myjí jim nohy a pohlavkují je, nebo líbají. (Ale to činí samičky všech živočichů).“ (Malá, 2010, s. 244) Autorka zavádí pojem „otectví“ a tvrdí, že i muži by měli plnit svůj díl povinností. (srov. tamtéž, s. 243)

Ze snahy o koordinaci zaměstnání, domácnosti a dětí plyne nespokojenost žen. (srov. Karsten, 2006, s. 127) „...podstatný díl práce je vykonáván mimo zaměstnání a většinu z ní že vykonávají ženy. Podle odhadů *Světové organizace práce* připadají na ženy, které tvoří zhruba polovinu lidstva, dvě třetiny odpracovaných hodin, deset procent vyplacených mezd a jedno procento vlastnictví majetku. Tento nepoměr mezi prací a příjmem i majetkem je dán právě povahou rozdílu mezi prací a zaměstnáním.“ (Možný, 2002, s. 150) Jako práci chápe Možný veškerou lidskou činnost, jež produkuje statky a služby, a jako zaměstnání práci vykonávanou za mzdu. (srov. Možný, 2006, s. 175) Ženy se sice napracují více než

muži, ale nemají z toho takovou hmotnou odměnu jako muži za podstatně menší podíl práce.

Neplacená práce v domácnosti však většinou nebývá chápána jako práce, je podceňována a spolu s výchovou dětí bývá považována za součást přirozenosti ženy. Ženy pracují na tzv. dvě směny. I přesto, že chodí do zaměstnání, přetrvává povědomí o tom, že rodina je finančně závislá na platu muže. Proto muži vnímají negativně fakt, když partnerka vydělává více než oni.

Zaměstnavatelé často při výběru uchazeče o pracovní pozici raději dají přednost muži – ti jsou také mnohem častěji obsazováni do vedoucích a odpovědných pozic, jelikož se u nich předpokládá vyšší pracovní nasazení, jemuž u žen brání předpoklad povinnosti péče o rodinu a děti. Panuje stereotyp, že zaměstnání je u ženy až na druhém místě za rodinou. A nutno říci, že ženy jsou tímto stereotypem ovlivněny natolik, že pracují za nižší výdělků než muži. (Tuček, 2000, s. 66)

K zaměstnanosti vdaných žen se zaujímají tři postoje:

1. *Konzervativní stanovisko* zastává názor, že vdané ženy nemají pracovat, matky pak zvláště ne. V rámci této zásady jsou vychovávány i děti. Děvčata pomáhají své matce v domácnosti, dokud se samy neprovdají, nestanou se matkami a nevěnují se vlastní domácnosti. Chlapci jsou vedeni k tomu, aby svou rodnou domácnost opustili, realizovali se v zaměstnání a založili vlastní rodinu, jakmile ji budou schopni uživit. Toto stanovisko bylo silně oslabeno v druhé polovině minulého století.
2. *Nekonzervativní stanovisko* – žena může pracovat, pokud je bezdětná. Když přijdou děti, žena zaměstnání opouští, aby se o ně mohla starat. Jakmile děti dorostou a péči už tolik nepotřebují, vrací se zpět do práce. Žena dává před zaměstnáním přednost nejen dětem, ale také vnoučatům a v případě potřeby také péči o její nebo manželovi rodiče, kteří již zestárli.
3. *Egalitární přístup* hlásá, že doba, kterou žena stráví péčí o děti, negativně ovlivňuje její působení na profesním poli. Zvláště pokud je její obor dynamický, výpadkem ze zaměstnání ztrácí kontakt s jeho rozvojem a je odsouzena k méně kvalifikované práci. Žena má

tak zpoždění několika let, které věnovala výchově dětí a v zaměstnání se nemůže mužům rovnat. Tím pádem nemají ženy a muži stejné životní šance, ženy jsou ve znevýhodňující pozici. (srov. Možný, 2006, s. 178 – 179)

Egilitárnímu modelu jsou nejbližší tzv. dvoukariérová manželství. V takovém manželství se muž i žena úspěšně věnují svému povolání, u kterého je obvyklý kariérový postup, jenž vyžaduje dlouholeté a nepřerušované soustředění se na profesionální výkon, mají vysokoškolské vzdělání a zároveň vychovávají alespoň jedno dítě. (srov. Možný, 2002, s. 159) Přestože v tomto modelu mají muž a žena na pracovním poli rovnocenné postavení, ukazuje se, že hlavní díl domácích prací a péče o děti zůstává stále na ženě. (srov. Maříková, 2000, s. 102)

V praxi to s pracující matkou vypadá tak, že je matka s dítětem doma po dobu, než pro dítě začnou být důležité sociální kontakty s vrstevníky, které zajišťuje školka. Poté se vrací zpět do zaměstnání. (srov. Možný, 2006, s. 190) U nás je zaměstnanost žen silně spjata se sociální otázkou. Je ovlivněna rozsahem a délkou poskytované mateřské či vyšší finanční podpory v mateřství. (srov. Čermáková, 2002, s. 85) České ženy nastupují téměř univerzálně rodičovskou dovolenou v její plné výši. Sociální stát zaměstnanost žen do značné míry ovlivňuje. I přesto, že ženy a muži přikládají placené práci stejnou důležitost, jejich postavení na trhu práce je nerovnoměrné. V České republice chybí dostatek institucionální péče o malé děti do tří let a snižuje se dostupnost takové péče o starší děti. (srov. Křížková, Vohlídalová, 2009, s. 35, 39 – 40)

„Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností; málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem.“ (Matoušek, 2003, s. 41)

3.3 Osamělé matky

„Sám nebo sama vychovávat dítě, to už dnes není v rámci průměrného rodinného životopisu nic neobvyklého, a také to nebývá trvalý stav – svobodné matky (a svobodní otcové) se často v budoucnu vdají (a ožení) a rozvedené matky (a rozvedení otcové) se rovněž znovu vdávají (a žení).“ (Karsten, 2006, s. 136)

Neúplnou rodinu tvoří jeden z rodičů a jeho nezletilé dítě (děti). Neúplná rodina vzniká několika způsoby:

- a) úplná rodina vůbec nevznikne – případy, kdy svobodná matka zůstane s dítětem sama. (srov. Šťastná, 2009, s. 12) Jedná se o matky, které jsou svobodné záměrně a dítě mají s mužem, s nímž nepočítaly pro trvalý vztah. Tato skupina žen je stále početnější a její negativní konotace slábnou. (srov. Sobotková, 2001, s. 127)
- b) úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svoji funkci – např. jeden z rodičů je ve výkonu trestu nebo trvale opustil rodinu.
- c) úplná rodina zanikne – buď přirozenou cestou (smrtí jednoho z rodičů) nebo nepřirozenou cestou (rozvodem). (srov. Šťastná, 2009, s. 12) Postoje vůči vdovám jsou shovívavé, tolerantní, litující, neboť vdovy si své postavení nezavinily. Názory na osamělé matky s dětmi z rozpadlého vztahu bývají ambivalentní. Jedni ženy obviňují, že kvůli dětem neudržely manželství, i když bylo neuspokojivé. Druzí tvrdí, že je ve prospěch dětí lepší nefungující vztah ukončit. (srov. Sobotková, 2001, s. 127)

Počet dětí žijících odděleně od jednoho ze svých rodičů se stále zvyšuje, přičemž chybícím rodičem bývá většinou otec. (srov. Dudová, 2008, s. 13) Samotných matek žijících se se svým dítětem nebo dětmi je okolo 90 %, otců jenom okolo 10 %. (srov. Sobotková, 2001, s. 126)

Rozvody jsou v dnešní době nejčastějším způsobem vzniku neúplných rodin. (srov. Šťastná, 2009, s. 12) Jaké jsou však příčiny toho, že je dnešní manželství tak nestabilní? Láska se stala podmínkou vzniku a setrvání vztahu, jakmile se partneři milovat přestanou, případně se zamilují do někoho jiného, manželství je ohroženo. Dalším problémem je, že „příjmy“ a „výdaje“ nejsou ve vztahu vyrovnané. Od žen se očekává, že kromě zaměstnání budou zajišťovat, péči o domácnost, o děti i o manžela. Na oplátku od manželství očekávají uspokojení emocionálních potřeb blízkosti a porozumění. Na ženy i na muže jsou tak v manželství kladeny vysoké nároky a to jej činí rizikovým. (srov. Dudová, 2007, s. 15)

Zvyšující se počty rozvodů mají hned několik důsledků. Prvním z nich je právě ten, že stále více dětí vychovávají ženy samy, jelikož v 90 % případů svěruje soud do péče dětí právě jim. Následkem toho se otcové stávají ve svých prvních rodinách okrajovými postavami. Spolu s rozvody roste počet menších domácností. (srov. Goody, 2006, s. 191) Masivní svěřování dětí do péče matek pramení zejména ze stereotypů o mateřské a otcovské roli, kterými je společnost prostoupena. Sdílejí je nejen samotní rodiče, ale také soudci a soudkyně zabývající se rodinným právem a sociální pracovníci a pracovnice. (srov. Dudová, 2008, s. 30)

Dříve, aby přežily rozvod, byly ženy závislé právě na tom, zda si našly nového partnera. Dnes osamělé matky dokážou přežít samy. Budťo mají vlastní příjem či zajištěnou finanční podporu – od bývalého partnera, od příbuzných či od státu. (srov. Goody, 2006, s. 182) I tak jsou ale osamělé ženy s dětmi skupinou, která je ohrožena chudobou a nízkou životní úrovní. V partnerském vztahu je většinou žena tím, kdo vydělává méně a vedle své profesionální aktivity se intenzivně věnuje dětem a domácnosti. Po rozpadu vztahu musí s jedním příjmem, namísto původních dvou příjmů, uživit rodinu. Muži po rozvodu finančně netrpí, jejich profesionální status nabytý během manželství jim zůstává a i přes placení výživného jim zbývá větší část příjmů pro jejich potřeby.

V České republice jsou právě neúplné rodiny společně s důchodci dvěma skupinami s nejnižšími příjmy. Většina osamělých matek v naší zemi má zaměstnání, ale jejich pracovní aktivitu jim komplikuje několik faktorů. Kromě překážky, která je společná pro všechny ženy na pracovním trhu, tedy nižší platové ohodnocení oproti mužům, čelí dalším překážkám, které jsou typické pro ženy-matky. Jsou ekonomicky zodpovědné vůči dětem, děti omezují ženin čas, který může věnovat zaměstnání, zároveň se o své povinnosti nemá s kým podělit. (srov. Dudová, 2008, s. 26 – 28)

Rozvodem všichni účastníci ztrácejí – dospělí partnera, děti přicházejí o stálou přítomnost otce, někteří účastníci musejí změnit bydliště, pravidlem je ekonomická ztráta ženy, může se negativně měnit i vztah dětí k tomu rodiči (obvykle k matce), s nímž žijí. (srov. Matoušek, 2003, s. 135)

3.4 Shrnutí

I přes fakt, že se v posledních letech oslabují stereotypní názory na rodičovství, mateřství je stále bráno jako přirozená součást života ženy. Žena se stává matkou nejenom z vlastního přesvědčení, ale je ovlivněna i psychologickými a sociálními tlaky. Mateřství ženu zcela mění – od fyzických změn, až po ty psychické.

Dnešní matky mají ke svým dětem silný emocionální vztah, ale vždy tomu tak nebylo. V minulosti byly matky k dětem citově chladné. Starost o ně přenechávaly kojným a poté je posílaly z domu do učení. Nezájem o děti bývá vysvětlován jejich tehdejší vysokou úmrtností. Matky k dětem radši moc nelhaly, aby po jejich smrti netrpěly žalem. Postavení otců v rodině bylo dominantní. Otec rozhodoval i o osudu dítěte, mohl jej bez většího potrestání i zabít.

V současné době se matky svým dětem naplno věnují. Kromě dětí a domácnosti, musejí zvládat nově i zaměstnání. Ačkoliv v minulých letech bylo považováno za nevhodné, aby se žena věnovala profesnímu životu, dnes je ekonomicky nutné, aby pracovala a spolupodílela se na živení rodiny. Manželé a partneři se při domácích pracích a při péči o děti moc neangažují, a tak se v souvislosti se ženou mluví o práci na dvě směny – jedna v zaměstnání a druhá po příchodu domů. Dochází k diskriminaci žen na pracovním trhu. Zaměstnavatelé dají raději přednost muži, protože u ženy automaticky předpokládají zainteresovanost v domácnosti a dětech. Ženy se také méně vyskytují ve vedoucích pozicích a dostávají menší plat.

Se zvyšujícím se počtem rozvodů, se zvyšuje počet osamělých matek. V 90 % případů totiž soud svěří děti do opatrovnictví ženy. Kromě psychických dopadů na oba partnery a děti, má rozvod také ekonomické důsledky. Matky najednou musí z jednoho platu uživit celou rodinu. Neúplné rodiny se řadí ke skupinám s nejnižšími příjmy.

4 Otcovství

Otcovství je na rozdíl od mateřství nejisté. Samozřejmě, v dnešní době existují medicínské techniky, které dokáží otcovství potvrdit či vyvrátit. Avšak k tomu, aby se muž stal dobrým otcem, nestačí jenom biologická spřízněnost. Důležitý je zejména sociální charakter otcovství. (srov. Dudová, 2008, s. 40) V současné době se mluví o nových otcích, kteří se v otázce dětí stále více angažují. Ve skutečnosti je otcovská realita natolik pestrá, že nelze definovat typického otce. I dnes můžeme najít otce, kteří o děti nejeví přílišný zájem. (srov. Badinter, 2005, s. 160 – 161) Děje se tak zejména po rozvodu manželství, kdy se oslabují kontakty mezi otcem a dětmi a někdy k nim přestane docházet úplně. (srov. Dudová, 2007, s. 20) Výzkum Frodiové dokazuje, že rodičovství obšťastňuje více ty muže, kteří se svým dětem aktivně věnují, než ty kteří se jim věnují málo. Je to však podmíněno dobrovolností vykonávané činnosti. (srov. Badinter, 2005, s. 161)

Ve společnosti stále převažuje názor, že malé děti patří do péče matky, a tak se ani otcové většinou do záležitostí okolo miminek moc nepletou. Zapojují se v momentě, kdy jsou děti větší. Je však dokázáno, že otec se o malé dítě dokáže postarat stejně plnohodnotně jako matka. (srov. tamtéž, s. 168) Otcové jsou pro rodinu cenným zdrojem, ale v mnoha případech velmi málo využívaným. (srov. Burgess, 2004, s. 181) Radin totiž tvrdí, že zapojení otce do péče o dítě je závislé na podpoře matky. A některé ženy si toto privilegium nechávají spíše pro sebe a svým mužům ho neumožňují. (srov. Badinter, 2005, s. 171)

Společenské názory na otce jsou rozporuplné. Na jednu stranu se mluví o aktivních otcích, na druhou o nestarajících se. Také se říká, že by muži měli více pečovat o malé děti, protože to dokážou stejně dobře jako ženy, ale ty je k tomu nepouští. Navíc rozvody výkon role otce značně ztěžují. Postavení otců je plně protikladů. Když se v něm nevyzná široká veřejnost, ani matky, jak to mohou učinit samotní otcové?

Je zřejmé, že dnešní nejasné postavení otců povede ke změně. „Otcovská revoluce, dnes sotva postřehnutelná, by budoucím generacím měla přinést velké zvraty a zejména novou, rozmanitější a subtilnější maskulinitu. Jejím předpokladem však jsou demokratičtější vztahy ve dvojici – než jaké doposud známe -, které nespočívají pouze na dobré vůli jednotlivců. Vůdčí instance západních společností

si dodnes neuvědomily, že žena se vyrovná muži, a už vůbec ne, že otec se vyrovná matce.“ (tamtéž, s. 170)

4.1 Vývoj otcovství

Stejně jako mateřství, i otcovství si prošlo historickým vývojem. Tento vývoj stále není ukončen. Vztahu mužům k jejich dětem je věnována čím dál větší pozornost. Několik století byl otec vnímán jako autorita, která sice zajišťuje rodině obživu, ale o děti se moc nezajímá. K dynamickým změnám začalo docházet zejména v druhé polovině minulého století. Role otce je stereotypně spjata s rolí živitele. Podařilo se mužům z tohoto stereotypu vymanit? Jak se dá charakterizovat dnešní otec?

Dějiny otcovství jsou silně spjaty s mocenským postavením otce. Muž měl autoritu vůči dětem i manželce. Podřazenost ženy se v podstatě nelišila od statusu dětí. S nástupem křesťanství se postavení žen o něco zlepšuje, Bůh hlásá rovnoprávnost mezi manželi. Nicméně zrovnoprávnění žen s muži se týká spíše vyšších vrstev. Ty ostatní jejich manželé mohli libovolně trestat, stejně jako to dělali s dětmi. (srov. Badinter, 1998, s. 17 - 18) V křesťanském 11. století se zároveň předpokládá, že ženatý muž je otcem dětí v manželství narozených. Za své děti je zodpovědný, jeho moc nad nimi přetrvává. Otec je ten, kdo rozhoduje o jejich osudu. (srov. Burgess, 2004, s. 16)

Změna nastává až v 18. století, kdy ve společnosti začalo zapouštět kořeny republikánství a sekularizace. Pokud není Bůh, co dává otci jeho autoritu? Dominance mužů je vysvětlována jejich racionalitou (srov. tamtéž, s. 17) a schopností kontrolovat emoce. Zároveň otec dětem reprezentoval kulturu. Matky v té době byly izolovány od společnosti, a tak úloha připravit děti pro život ve světě mimo domov náležela mužům. (srov. Sedláček, Plesková, 2003, s. 29) Výchova je sice v rukou otců, ale o lásce a projevování citů k dětem se hovořit nedá. Klima ve společnosti takové chování otců ani nepodporovalo. (srov. Burgess, 2004, s. 18 – 19)

Od konce 18. století vzrůstá zodpovědnost matky za domácnost a výchovu dětí. Důsledkem ekonomického rozvoje v 19. století jsou muži nuceni pracovat celý den mimo domov a dochází k rozdělení pracovního a domácího prostředí.

Následkem toho se striktně rozdělují i pohlavní role. (srov. Sedláček, Plesková, 2003, s. 29) Muži jsou dokonce nabádáni k tomu, aby si od svých dětí udržovali emocionální i fyzický odstup. Díky tomu mohou slepě vykonávat svou práci. Panovala totiž obava, že kdyby se otcové se svými dětmi sblížili, nechtěli by se tohoto privilegia vzdát. Otcové se tak mohli plně věnovat svému povolání a živit rodinu. (srov. Burgess, 2004, s. 20 - 21) Péče o děti se stává doménou žen. Kdysi výchovná funkce otců je teď delegována na učitele-profesionály. (srov. tamtéž, s. 22)

Pojetí otce jako vzdáleného živatele rodiny se mění ve 20. století. V první polovině tohoto století se z otce stává kamarád a důvěrník dětí. Po návratu z práce se svým ratolestem věnuje a hraje si s nimi. Tradiční rozdělení rolí mezi mužem a ženou zůstává. Matka s dětmi čeká celý den v izolovanosti na návrat manžela ze zaměstnání domů, aby odlehčil atmosféru. (srov. tamtéž, s. 23 – 24) 70. léta se vyznačují intenzivním zájmem o otcovskou roli. Prosazuje se názor, že otcové jsou psychologicky schopní participovat na aktivitách spojených s péčí o dítě, a že jsou pro něj důležití. (srov. Sedláček, Plesková, 2003, s. 33) V těchto letech přišli ve Švédsku s revoluční myšlenkou prohození tradiční ženské a mužské role. Skandinávská idea je založena na tom, že matka může chodit do zaměstnání a otec být doma s dětmi na tzv. rodičovské dovolené. Tedy i otec může převzít péči o dítě. V České republice byla mateřská dovolená změněna na rodičovskou v roce 2001. Většinou ji však pobírají ženy. V roce 2006 u nás bylo otců, kteří čerpali rodičovskou dovolenou, necelé jedno procento. (srov. Možný, 2006, s. 192)

V dnešní době se mluví o nových otcích. Otec má však dvě tváře. Jednu veřejnou a jednu soukromou. Dodnes jsou projevy intimity otce vůči svým dětem na veřejnosti jevem spíše vzácným a podíl muže na výchově dětí je brán jako něco negativního a dvojsmyslného. (srov. Burgess, 2004, s. 28 – 30) Jinými slovy: doma se otcové ke svým dětem chovají jinak než na veřejnosti. Pojetí otce je poměrně ambivalentní. Na jedné straně se mluví o pečujících a aktivních otcích, na straně druhé o nepřítomném otci neplnícím svou roli. (srov. Dudová, 2006, s. 160) Společnost tedy vnímá otcovství nesourodě. Otcové jsou navíc veřejným míněním ovlivněni do té míry, že se ke svým dětem mezi lidmi chovají s jistým odstupem.

Pojetí otcovství v současné době se dá shrnout následovně. „Otcovská role je stále, přes zvyšující se angažovanost mužů v primární péči o děti a přes

nezpochybnitelnou aktivitu žen na pracovním trhu, ve veřejném povědomí definována v první řadě povinností finančně zabezpečit rodinu – otec je nadále „živitel“ a matka „pečovatelka“, případně „spoluživitelka.“ (Dudová, 2007, s. 20)

4.2 Repertoáry otcovství

Dudová při svém výzkumu zabývajícím se otcovstvím po rozchodu rodičovského páru charakterizovala repertoáry otcovství. Každý muž svou otcovskou roli pojímá po svém. Žádný z nich nezaujímá všechny dimenze, některé se dokonce navzájem vylučují. „Bylo odhaleno osm otcovských dimenzí či repertoárů. Jedná se o: repertoár otce jako živitele, otce jako pečovatele, otce jako významného blízkého dítěte, otce jako vychovatele (otec předává svým dětem vzory chování, pravidla, hodnoty a normy; je pro ně autoritativní figurou), otce jako učitele (otec seznamuje dítě se světem, učí je různým individuálním a sociálním dovednostem, podporuje je při jeho školních a mimoškolních aktivitách), otce jako partnera při hře (otec si s dítětem hraje, baví je, snižuje se na jeho úroveň), otce jako hlavy rodiny (otec reprezentuje rodinu navenek a činí za ni zásadní rozhodnutí) a otce jako představitele původu (biologický otec je zdrojem identity dítěte, otec zařazuje dítě do své genealogické linie). Některé z těchto repertoárů jsou pro performanci otcovské role povinné (zejména repertoár otce jako živitele), ostatní jsou víceméně volitelné.“ (Dudová, 2007, s. 21)

V následujících kapitolách budou jednotlivé repertoáry či dimenze otcovství představeny.

4.2.1 Otec jako živitel

Přes všechny změny, kterými otcovství v posledních letech prošlo – odklon od mocenského postavení v rodině, od živitelské role, sblížení se se svými dětmi-, je dimenze živitele stále klíčová pro mužskou identitu. Muži jsou si vědomi obecného očekávání, že otec by měl finančně zajistit rodinu. Vzhledem k tomu, že pracují i ženy, neexistuje striktní rozdělení rolí živitel a pečovatelka, kdy muž pouze živí rodinu a žena pouze pečuje o děti a domácnost. Přesto muži nemusí tolik řešit problematiku skloubení pracovního a rodinného života. Proto zpravidla tráví v práci více času než jejich partnerky a vydělávají více peněz. Mužská placená práce je

vnímána jako samozřejmost. V období, kdy je žena na mateřské a rodičovské dovolené, je rodina závislá zejména na příjmech otce. V tento čas rodina funguje zcela tradičním způsobem, kdy je otec výhradně živitelem a matka pečovatelkou. (srov. Dudová, 2008, s. 85 – 87)

Přestože je dimenze živatele součástí otcovské role pro všechny muže, jsou rozdíly v tom, jakým způsobem k ní jednotlivci přistupují. Někteří z nich se domnívají, že otec má v první řadě povinnost rodinu finančně zabezpečit. Tito muži mají výrazně vyšší plat než jejich partnerka, táhnou rodinný rozpočet a na oplátku od partnerky vyžadují respekt a uznání. Další otcové jsou si vědomi, že vedle role živatele se objevují i jiné povinnosti a nároky, kterým by měli dostát. Role živatele u těchto otců je spíše v rovině prezentační, protože platy obou partnerů bývají vyrovnané a mužův plat by k obživě rodiny nestačil. Poslední skupinou jsou otcové, kteří roli živatele nepřijímají jako prvořadou. Větší důležitost přikládají k jiným formám otcovství, které je neoddalují od jejich dětí. (srov. tamtéž, s. 90 – 93)

4.2.2 Otec jako pečovatel

Repertoár pečovatele začíná silně ovlivňovat otcovství. Jedná se o rodičovské aktivity nezbytně nutné k fyzické pohodě a zdraví dítěte např. příprava a podávání stravy, hygiena, probouzení a ukládání ke spánku nebo údržba domácnosti. Tato oblast byla po dlouhou dobu vyhrazena jenom ženám a dnešní otcové jsou v ní nováčci. Alespoň v minimální míře však tuto roli zastávají. Účast muže na péči o dítě je dána jeho volným časem, který netráví v zaměstnání. Otcové se tedy věnují dětem, jak jim to práce dovoluje.

Pečovatelská role se v podstatě rozděluje do dvou oblastí. První z nich jsou každodenní rituály, které otcové se svými dětmi pravidelně absolvují. Nejčastěji se jedná o ranní vstávání, vypravování do školky či školy a večerní koupání a ukládání ke spánku. Druhou oblastí jsou delší časové úseky, které muži tráví se svými dětmi z důvodů absence partnerky. V těchto dnech zajišťují komplexní péči o děti. (srov. tamtéž, s. 96 – 97)

Otcové se však péči o děti věnují každý v jiné míře. Někteří zastávají stejný díl jako jejich partnerka. Další přenechávají větší část péče na manželce, ale přesto

sami pomáhají. Ostatní zastávají názor, že péče o malé dítě zcela náleží ženě a o své dítě se začínají zajímat až od dvou či tří let věku. (srov. tamtéž, s. 99 – 101)

4.2.3 Otec jako blízký dítěte

Stejně jako pečovatelský repertoár je i tento součástí nového otce. Obsahuje nutnost fyzické blízkosti a péče, důvěrného citového vztahu a osobní přítomnosti. Blízkost, kterou si otec s dítětem vybuduje, závisí na množství a charakteru společně stráveného času. Významnou úlohu má také vzájemná komunikace a konverzace. Muži se snaží o vybudování blízkého vztahu ke svým dětem a mají pro to různé strategie, ne všem se to však daří. Někteří otcové blízkost budují na základě fyzického kontaktu, ať už přímého nebo nepřímého (zdržování se ve stejném prostoru). Další se snaží být pro své děti kamarády, se kterými se můžou o všem bavit. Blízkost tedy staví na komunikaci. Jsou také otcové, kteří se o přiblížení ke svým dětem nijak zásadně nesnaží. Svou otcovskou roli plní hlavně skrze zaměstnání. (srov. tamtéž, s. 104 – 107)

4.2.4 Otec jako vychovatel

Otcové se shodují, že jednou ze základních úloh je vychovávat své dítě či děti. Společně s repertoárem živitele představuje repertoár vychovatele tradiční náplň otcovství. Otec v této roli vystupuje jako autorita, která vytváří morálku a pravidla a dbá na jejich dodržování. Do jaké míry otec autoritu používá, záleží na jeho povaze.

Vychovávat lze bez přílišného prosazování moci pomocí domluvy, poskytováním informací a vysvětlováním. Tito otcové si nejsou moc jistí v tom, k čemu by měli děti vést, a tak je životem spíše provádí. Ti otcové, kteří mají o směřování svých dětí jasno, používají přísnější výchovné metody jako zvýšení hlasu, příkazy nebo lehké tělesné tresty. Svou vůli prosazují i proti vůli dítěte. (srov. tamtéž, s. 116 – 117) Ukazuje se, že přehnaná autoritativní výchova přináší více škody než užítku. Děti jsou hůře přizpůsobivé, asociálnější a méně iniciativní. (srov. Burgess, 2004, s. 183) Někteří muži raději přenechávají autoritu na matce svých dětí, pro své děti chtějí být spíše kamarády. (srov. Dudová, 2008, s. 118)

4.2.5 Otec jako učitel

Pokud otec vystupuje jako učitel, snaží se dítě naučit novým znalostem a dovednostem. Nejprve se jedná o základní záležitosti jako řeč, chůze, hygiena. Poté se přechází ke komplexnějším činnostem např. sportovním či uměleckým. S tímto úkolem pomáhají rodičům školní instituce. A rodiče naopak dítě na školní aktivity připravují. (srov. tamtéž, s. 119)

Jsou otcové, pro které je role učitele spjata právě se školou a školní docházkou. Svě dítě mobilizují zejména pro úspěch ve škole. Další otcové přenechávají školní přípravu na matce. A když učí dítě něčemu novému, probíhá to formou zábavné činnosti. (srov. tamtéž, s. 123 – 124)

4.2.6 Další repertoáry

Všech pět předešlých dimenzí považují otcové za důležité. Každý muž individuálně přisuzuje váhu jednotlivým repertoárům dle vlastního mínění, avšak je nucen všechny nějakým způsobem uchopit. Další dimenze jsou volitelné a otec je splňovat nemusí. (srov. tamtéž, s. 126) Jedná se o následující repertoáry:

Otec jako bavič a partner při hře: Jedná se o okamžiky, kdy otec „přestává“ být otcem a stává se partnerem dítěte. Snižuje se na úroveň dítěte a zapomíná na svou autoritu. (srov. tamtéž, s. 126)

Otec jako hlava rodiny: Otec se chápe jako člověk, co za rodinu nese zodpovědnost. Pro muže je tento repertoár významně propojen s životelskou rolí. Otec má fungovat jako ochránce své ženy a dětí. (srov. tamtéž, s. 129)

Otec jako představitel původu: Jedná se o dimenzi otcovství jako představitel biogického původu. (srov. tamtéž, s. 130)

4.3 Vzdálení otcové

V této práci je kapitola věnující se osamělým matkám. Uvádí se v ní, že z důvodu rostoucího počtu rozvodů, roste počet neúplných rodin. Soudy ovlivněné společenskými stereotypy přidělí dítě či děti v 90 % případů matkám. Pro matky tato situace není jednoduchá, děti se stávají závislé pouze na jejich péči. Ale ani pro otce to není lehké - najednou se ocitnou bez dětí, které mohou vídat jen omezeně. Jak tuto skutečnost prožívají?

V České republice se každoročně s rozvodem nebo rozchodem svých rodičů setká zhruba 30 000 dětí. (srov. Dudová, 2007, s. 20) Samotný rozvod nemusí nutně děti negativně zasáhnout. Dětem ubližuje až otevřené nepřátelství mezi rozvedenými rodiči, které nebývá neobvyklé. Nejhorší variantou pro děti je, když se je jeden z rodičů snaží proti tomu druhému poštvat. (srov. Warshak, 2003, s. 16)

Láska k dítěti úzce souvisí s četností a intenzitou styků, a tak vztah k otci po rozvodu většinou ochladne. Je však také pravdou, že otcové jen výjimečně žádají o svěření dítěte do vlastní péče. Tato skutečnost bývá vysvětlována tím, že jsou natolik ovlivněni genderovými stereotypy, že je to ani nenapadne. Druhé vysvětlení je, že otcové zkrátka nechtějí měnit svůj zaběhnutý způsob života, zpomalit své profesionální tempo a plně se věnovat dítěti, protože je to zátěž. (srov. Badinter, 2005, s. 162 – 163)

Jaké dopady na děti nepřítomnost otce má? Na toto téma vznikalo a vzniká bezpočet studií, které mají rozporuplné výsledky. Problematikou se zabývali také Lamb a Rochild. Z jejich zkoumání vyplývá, že děti žijící jenom s matkou mohou mít problémy se zvládnutím agresivity, se školními výsledky apod. Avšak ne všechny děti žijící bez otce trpí těmito problémy. Ani ty z úplné rodiny nemají vždy zaručený normální vývoj. Vysvětlovat problémové chování jenom na bázi přítomnosti nebo nepřítomnosti otce nestačí. (srov. tamtéž, s. 166) Rozvedené matky často nacházejí nový vztah, a i když s dětmi není jejich biologický otec, jeho role je zastoupena matčíným partnerem. (srov. Dudová, 2008, s. 40)

Pravděpodobnost uzavření druhého manželství je vyšší u mužů, jelikož nemají děti svěřeny do péče a mají větší výběr mladších svobodných partnerek. (srov. Sobotková, 2001, s. 130) S novými manželkami zakládají nové rodiny, které pohlcují otcovu pozornost na úkor rodiny první a dětí v ní narozených. (srov. Goody, 2006, s. 192) Jsou otcové, kteří se s dětmi přestanou vídat úplně. Největší riziko

tohoto chování je u skupiny nejchudších, nejméně vzdělaných či nezaměstnaných mužů. Panuje přesvědčení, že muži, kteří měli před rozvodem se svými dětmi dobré vztahy, s nimi zůstávají v pravidelném spojení i později. Není tomu tak vždy. Otcům, kteří se před rozvodem o děti tolik nezajímali, může víkendový vztah naprosto vyhovovat a pouto mezi nimi a dětmi se utuží. Naopak otcům, kteří byli zvyklí na intenzivní vztah s dětmi, může omezený a nepřírozený kontakt připadat nesnesitelný a neudržitelný. (srov. Burgess, 2004, s. 196 - 198)

Jediná zákonná povinnost otců vůči dětem po rozvodu je placení výživného. Ne každá bývalá manželka výživné na děti pravidelně obdrží. Muži mají k neplacení výživného racionální i neracionální důvody. Někdy odmítají platit kvůli tomu, že děti byly svěřeny matce. Jindy proto, že se domnívají, že peníze pro svou potřebu používá exmanželka či její nový partner. Výživné neplatí i v případech, kdy jim matka nechce děti dávat. Zatímco neplacení výživného je právně postihnutelné, bránění v kontaktu s dětmi ne. (srov. tamtéž, s. 201 – 202) Jsou případy, kdy matky mohou bránit otcům vídat své děti čistě z pomstychtivosti. Častějším důvodem je, že o bývalém manželovi nemají dobré mínění. Některé matky mohou být příliš ochranné a v kontaktu brání proto, že se bojí, aby se dětem něco nestalo. (srov. tamtéž, s. 200)

Začínají se objevovat hnutí otců. Jedná se o skupiny rozvedených otců bojujících za střídavou péči. (srov. tamtéž, s. 34) V českém prostředí však tuto iniciativu uchopily poněkud nešťastným způsobem. Sice ukazují na podjatost soudů v otázkách svěřování dětí do péče, ale vinu vidí v ženách. Dokud k problému budou přistupovat z tohoto úhlu pohledu a nevezmou v úvahu širší strukturní hledisko, nemohou očekávat změnu. Za jejich situaci totiž ženy nemohou. (srov. Sedláček, Plesková, 2003, s. 16)

4.4 Shrnutí

Názory na otcovství nejsou shodné. Mysl lidí je ovlivněna genderovými stereotypy, a i přesto že se v posledních letech mluví o nástupu nových otců, je tento nástup těmito obecnými stereotypy zabrzděný. Společnost stále není připravená na obraz otce pečujícího o dítě. Otcové to vědí – ti, kteří se doma svým dětem hodně věnují, nechávají tuto povinnost na veřejnosti na svých partnerkách.

Jediné nezpochybnitelné mínění, které je po staletí ve společnosti hluboce zakořeněné, je role otce jako živitele. V minulosti byla tato role primární a v podstatě i jediná. Otec měl povinnost živit svou rodinu a chránit ji, zároveň měl takovou moc, že rozhodoval o osudu jejích členů. Pojetí otcovství zaznamenalo výrazné změny až v minulém století, kdy se z citově vzdálených otců, stávají blízké osoby dětí. Revoluční byla zejména 70. léta minulého století. Potvrdilo se, že otec se dokáže v péči o malé dítě vyrovnat matce a byla zavedena rodičovská dovolená i pro muže. Ta však není příliš využívána.

Definovat současného typického otce nelze. Již zmiňovaná role živitele bude otcům přisuzována asi ještě po léta. I samotní muži se takto pojmají, a to i přesto že rodina by často jen z jejich platu nevyžila. Je však pravdou, že platy mužů bývají vyšší než příjmy žen. Muži také v práci tráví více hodin, tím pádem mají méně volného času, který mohou dětem věnovat. Jak jim profesní dráha dovolí, otcové se aktivně zapojují do výchovy svých dětí, předávají jim své hodnoty a postoje, snaží se je rozvíjet a budovat s nimi silné pouto. Ne všichni se však angažují již od raného věku dítěte, protože jsou ovlivněni názorem, že malé dítě patří k matce. A někteří se neangažují vůbec.

Postavení otců značně ztěžuje doba typická vysokou rozvodovostí. Genderové stereotypy přihrávají děti do péče matek, a tak se otcové stávají vzdálenými figurkami. Rozvedení rodiče si často dělají naschvály, čímž trpí zejména děti. Navzájem na sebe házejí špínu, děti používají k pomstě. Matky brání ve styku dětí s otcem, otcové neplatí výživné. Jaký charakter bude mít vztah rozvedeného otce k dětem, tedy záleží na přístupu samotných aktérů. Pokud oběma rodičům záleží na poutu mezi dětmi a jejich biologickým otcem, bude vztah kvalitní. Pokud jeden nebo druhý z rodičů nestojí o citovou a fyzickou blízkost dětí s otcem, bude vztah nejspíše dosti narušený nebo žádný. Dopady na vývoj dětí jsou spekulativní. Jejich problematické chování je totiž zaznamenatelné jak v neúplných, tak úplných rodinách.

5 Mateřství a otcovství ve výzkumech

Rodičovství je vděčné téma, a tak se této problematice věnoval ne jeden výzkumník. Pojetí mateřství a zejména otcovství prochází neustálou změnou, která je patrná hlavně v posledních letech. Tato změna lze zachytit i pomocí výpovědí samotných aktérů. Šetření, která jsou na toto téma prováděna, jsou jak kvalitativního, tak kvantitativního rázu. V této kapitole je pár takových výzkumů představeno, vybrány byly dle souvislosti s tématem diplomové práce. Výsledky těchto výzkumů jsou obohacením a doplněním teoretické části. Na konci kapitoly je uvedeno shrnutí, ve kterém jsou jednotlivé výzkumy propojeny. Jako nadpisy jsou uvedeny oficiální názvy výzkumů. Výzkumy jsou seřazeny dle data jejich vzniku.

5.1 Kvalitativní výzkumy

- Krkváčí matky?

Komunikačními partnerkami výzkumy byly ženy, které se do jednoho roku dítěte vrátily zpět do zaměstnání. Matky připouštějí, že pociťují sociální tlak, každá v různé intenzitě. Málokdo jim ale řekne svůj názor přímo do očí, spíše občas zaslechnou nějakou narážku. Negativní reakce zaznamenávají zejména od skupin lidí, kteří jsou zarputilými zastánci tradičního modelu (starší generace, vesničtí obyvatelé a katolíci). Samozřejmě přicházejí i pozitivní reakce, které však vyzdvihují jen jedno – to, že matka zvládá více věcí najednou. Pracující matky mají potřebu si své počínání legitimizovat. Většinou tvrdí, že jejich dítěti prospívá, že čas tráví i s jinými lidmi než jen s ní. Také tvrdí, že díky tomu, že chodí do práce, jsou mnohem spokojenější a to se promítá i v jejich přístupu k dětem.

Některé ženy nesou odloučení od dítěte během pracovní doby těžce a berou ho jako nutné zlo. Takové ženy pracují např. pod hrozbou ztráty zaměstnání. Jiné nemají potřebu trávit s dětmi veškerý svůj čas a kvůli tomu si o sobě myslí, že nejsou zrovna nejlepšími matkami. Většina pracujících matek však takové pochybnosti nemá. Jsou pro ně důležité nejen potřeby dítěte, ale také jejich potřeby. Objektivním důvodem pro brzký návrat do práce bývají finance. Subjektivními důvody pak jsou potřeba seberealizace, sociálních kontaktů a neuspokojení z role ženy v domácnosti.

Ukazuje se, že i pracující matky jsou ovlivněny genderovými stereotypy. Ty, které delegují péči o dítě svým matkám, tak činí proto, že si myslí, že muž se nedokáže postarat o dítě stejně plnohodnotně jako žena. Stejně to vidí i matky, které delegovaly péči o dítě na své partnery – ty jeho schopnosti vysvětlují výjimečností partnera. Ale obecně si také myslí, že o dítě se dovedou lépe postarat ženy. (srov. Janoušková, 2004, s. 34 – 48)

- Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže

Tento kvalitativní výzkum je rozdělen zvlášť na analýzu ženských a mužských časopisů. Sledovány jsou výtisky časopisů od počátku existence až do roku 2005. Z ženských titulů byly vybrány Katka, Cosmopolitan, Zdraví a Překvapení. Mateřství je v časopisech pro ženy připisována velmi vysoká hodnota, je bráno jako naplnění role ženy. Zmiňován je posun věkové hranice, kdy si ženy pořízují děti. I s tímto souvisí problémy s otěhotněním, které jsou také tématem článků. Ty ženy, které mateřství odmítají, jsou brány jako stigmatizované. V případě nechtěného těhotenství je zcela na ženě, zda si dítě ponechá či nikoliv.

Z mužských titulů analýzou prošly Men's Health, Maxim a Esquire. Problematika rodičovství se v mužských časopisech vyskytuje menšinově. Pokud je této tématice prostor věnován, články se vyznačují ironií a nadsázkou. Vstup do manželství a rodičovství je zobrazován jako něco, čemu se muži vyhýbají a do čeho jsou tlačeni ženami. Články se zajímají spíše o vstup do otcovství než samotným otcovstvím. (srov. Hašková, Pomahačová, 2006, s. 95 – 101)

- Muži a ženy v časopisech

Analýza se zabývala reprezentací rodinného a pracovního života mužů a žen v mužských a ženských lifestylových časopisech. Zkoumána byla čísla vydaná během prvního čtvrtletí roku 2005. V rámci shrnutí výsledků se zaměřím pouze na oblast rodinného života. Mužské časopisy byly zastoupeny následujícími tituly: Playboy, Esquire, Maxim a Redhot. Žena je v nich prezentována jako pečovatelka, muži je připisována role živitele. Ona péče ženy, kromě sexu, je brána jako jediná pozitivní věc na partnerském vztahu. Děti jsou chápány jako něco nechtěného, protože poutají k jedné partnerce a tím je omezena svoboda muže. Jinak je vnímáno samotné otcovství. Články se věnují problematice rozvodu a následnému

narušení vztahu s vlastními dětmi. Je konstruován obraz otce jako citově raněného člověka, který vinou partnerky přestává své děti vídat. (srov. Tabery, 2007, s. 20 – 21)

Tituly zkoumaných ženských časopisů byly: Cosmopolitan, Elle, Marianne, Harper's Bazaar, Vlasta, Žena a život, Katka, Tina, Blesk pro ženy, Svět ženy a Claudia.

V těchto časopisech se soudí, že být svobodnou matkou je řehole. Osamělá matka naráží na odpor u svého okolí a také se potýká s finančními a materiálními problémy. V některých případech jsou však svobodné matky vykreslovány jako ženy, které se k této strategii samy rozhodly, a v tomto případě je všechno v pořádku. Značná část textů se věnuje ideálnímu věkovému načasování k pořízení prvního dítěte. Zmiňován je trend s oddalováním těhotenství a ženy jsou nabádány, aby tomu tak nečinily. Vyjmenována jsou různá rizika, jejichž hrozba se zvyšuje s věkem ženy. Časopisy v tomto ukazují protichůdné tendence. Na jednu stranu odklad mateřství nedoporučují, na stranu druhou však tvrdí, aby žena sociálnímu tlaku k pořízení dítěte nepodléhala a sama se rozhodla pro vhodnou dobu.

Otcovství je vykreslováno pozitivně. Muži pomáhají s dětmi svým pracujícím ženám. I ženské časopisy se věnují rozvodům a tomu, jak je rozpadem vztahu ovlivněno otcovství. V takovýchto článcích pozitivní pojetí otce mizí, otec je vykreslován jako tyran, před rozvodem i po něm, který o děti nejeví přílišný zájem. (srov. tamtéž, s. 30, 35 – 38)

Životní způsob ženy v domácnosti je chválen jen potud, pokud se jedná o přechodné období – tedy období spojené s péčí a malé dítě. Dlouhodobá či snad celoživotní finanční závislost na muži je popisována v černých barvách. Články o profesním životě se často věnují snahám o skloubení pracovního života a mateřství. Tyto snahy většinou končí stresem, a proto magazíny nabízí návod, jak tomuto neblahému pocitu předejít. Většinou delegováním úkolů na partnera. Ostatně muži v článcích vystupují jako aktivní otcové, kteří se rádi zapojují do starání se o děti. S dětmi vypomáhají také třetí strany - příbuzní, chůvy nebo školky. Zvláštní pozornost je věnována mužům na rodičovské dovolené. Tento fenomén je vnímán pozitivně. (srov. tamtéž, s. 40 – 47)

o Otcové, matky a porozvodová péče o děti

Otcové po rozchodu se i nadále chápou jako živitelé, avšak do jaké míry tuto roli hrají, záleží na vnějších faktorech. Těmi jsou zejména, který z manželů inicioval rozchod, zda pravidelně vídají své děti a zda jim je bývalá partnerka umožňuje vídat. Důležitým faktorem je také jejich obecná představa o rozdělení genderových rolí v rodině. (srov. Dudová, 2007, s. 25) Pečovatelská role otce po rozchodu sice není moc častá, ale o to je intenzivnější. Ve chvílích, kdy mají děti u sebe, už nemají po ruce manželky a komplexní péči o děti musí zvládnout sami. Někteří z nich delegují určité úkony (např. vaření) na své matky nebo nové partnerky. (srov. tamtéž, s. 28) Pro otce je také důležité i nadále udržovat se svými dětmi blízký citový vztah. Mají pro to různé strategie. Jedni důvěrný vztah budují na fyzické blízkosti, další považují za důležitou dobrou vzájemnou komunikaci. Výraznou skupinu tvoří muži, u kterých byl vztah k dětem zprostředkováván manželkou, po rozchodu se dostávají do nové situace, kdy o prostředníka mezi nimi a dětmi přicházejí. Někteří se s novou rolí srovnají snadno, jiní se svým dětem vzdálí. Poslední skupinu tvoří otcové, kteří ke svým dětem blízký vztah nemají. Tento případ nastává zejména v situacích, kdy k separaci rodičů došlo k době, kdy děti byly ještě velmi malé. (srov. tamtéž, s. 35 – 37)

Matky, které ať dobrovolně či nedobrovolně prošly rozvodem, si vždy uvědomují, že rodinné uspořádání bez otce není ideální. Otce dětí po rozchodu nepovažují za „plnohodnotného“ rodiče. Ženy vnímají negativně zejména to, že starost o děti je v neúplné rodině jen na jejich bedrech a mají strach, aby se jim „něco“ nestalo. Co se ekonomické stránky rozvedených matek týče, svou finanční situaci hodnotí podle toho, jak na tom byly před rozvodem s tím, jak na tom jsou po něm. Pokud před rozvodem táhl rozpočet manžel, pociťují nedostatek a pokles životní úrovně. Pokud před rozvodem přispívala do kasy hlavně žena, rozdíl nepociťují. (srov. tamtéž, s. 43 – 45) Matky se shodují, že výživné nepokryje zdaleka ani polovinu nákladů na dítě, ale i přesto je pro ně tato částka velmi důležitá. (srov. tamtéž, s. 53) Ženy se také snaží, aby měl rozchod rodičů na děti co nejmenší dopad. (srov. tamtéž, s. 59)

Po rozvodu občas dochází i k situacím, kdy matky brání otci ve styku s dětmi. K tomuto se matky většinou otevřeně nepřiznávají. K nejčastějším důvodům patří nedůvěra v otce a nedobré mínění o něm. Také se stává, že otec nejeví o děti

delší dobu zájem, a tak matka nepočítá s tím, že se náhle objeví a vyžaduje děti. Dochází i k situacím, kdy matka žárlí na novou partnerku svého bývalého partnera a nepřeje si, aby byla s jejich dětmi v kontaktu. Dítě také může být používáno jako prostředek k získání majetku, o němž se žena domnívá, že na něj má nárok. Někdy však samy děti k otci nechtějí. (srov. tamtéž, s. 67 - 68)

- Pečovatelská otcovství

Na rozhodnutí pro výměnu tradičních rolí mají vliv objektivní a subjektivní důvody. Důležitým objektivním aspektem je ekonomická stránka věci. Dochází k němu v případech, kdy žena má buď vyšší příjem než její partner, nebo má lepší kariérní vyhlídky. Ekonomické důvody nepůsobí zpravidla osamocně. Svou roli hrají také zdravotní důvody, vlastní seberealizační plány (studium, práce a kariéra), tužba muže nabýt jinou než „obvyklou mužskou“ zkušenost apod.

Subjektivní důvody byly zjištěny při hlubším prozkoumání. Stejně jako se matky připravují k odchodu na mateřskou již např. výběrem zaměstnání, to samé je pozorovatelné u otců, u kterých je dopředu rozhodnuto, že o dítě budou pečovat oni. Odůvodnění, která podávají svému okolí, mají tak spíše legitimizační charakter. (srov. Jarkovská, 2008, s. 22 – 23) Ženy k tomuto rozhodnutí nejvíce vede touha po svobodě, k tomu je často život v domácnosti nenaplnuje. (srov. Ducháčková, 2008, s. 51 – 52)

Muži za svou roli zpravidla sklízí obdiv a sami jsou na sebe také pyšní, že starost o dítě zvládají. Jejich partnerky však neskrývají názor, že jejich nekritická chvála není spravedlivá. Ženy na mateřské totiž takové pozitivní reakce nedostávají a přitom zvládají více práce než muži. Zároveň nejsou ženy doceněné za svou roli žitelky a matky v jednom. Samozřejmě přicházejí i negativní reakce, většinou od starší generace. Lidé prostě nechápou, proč je na rodičovské dovolené muž a považují to za něco deviantního. (srov. Jarkovská, Janoušková, 2008, s. 30 – 32)

A jak jsou na tom jejich pracující partnerky? I přesto že matky chodí do zaměstnání a s dítětem netráví tolik času jako otcové, snaží se udržet si s dětmi intenzivnější vztah a mít nad dítětem dominantnější postavení než partner. V opačném případě se stává, že ženy se buďto nepovažují za dobré matky nebo uznávají, že partner je ten lepší z obou rodičů. (srov. Šmídová, Sedláček, 2008, s. 57 – 60)

5.2 Kvantitativní výzkumy

○ Sociální analýza české rodiny

Výzkum byl prováděn formou interview za pomoci standardizovaného dotazníku. Dotazník obsahoval 66 otázek. (srov. Čermáková, 1997, s. 8) Spíše než o otázky jde o výroky, ke kterým respondenti přiřazují míru souhlasu. Na výběr mají z následující škály: určitě ano – spíše ano – ani ano, ani ne – spíše ne – určitě ne. Pro účely mého výzkumu jsem vybrala související výroky a níže na ně uvádím odpovědi.

- ✓ *Pracující matka může svému dítěti poskytovat stejnou lásku a jistotu jako matka, která není zaměstnaná.*

S tímto výrokem zásadně souhlasí 41,5 % mužů a 54 % žen. Zásadně proti je pak 46,6 % mužů a 38,7 % žen. Můžeme si povšimnout, že zatímco skóre u mužů je poměrně vyrovnané, ženy s tímto výrokem více souhlasí, než nesouhlasí.

- ✓ *Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá.*

Třetina respondentů nesouhlasí a polovina z nich si myslí, že dítě strádá. Tento názor se poněkud vymyká skutečnosti, protože většina matek předškolních dětí pracuje.

- ✓ *Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání.*

S tímto výrokem muži i ženy spíše nesouhlasí, než souhlasí. Tento postoj může být vysvětlen pejorativním nádechem pojmu „žena v domácnosti“.

- ✓ *Rodina často trpí tím, že se muži příliš zaměřují na svou práci.*

S tímto výrokem častěji souhlasí ženy (66 %), i muži se však klaní ke kladné odpovědi, 14,5 % zcela souhlasí a 38,2 % jsou pro spíše ano.

- ✓ *Není správné, aby byl muž doma s dětmi a žena chodila do práce.*

Polovina českých mužů a téměř polovina žen s výrokem souhlasí. Nesouhlasí zhruba třetina mužů i žen. (srov. tamtéž, s. 13 – 23) Poznámka autorky: Tento výzkum byl prováděn v době, kdy zákonem ještě nebylo ustanoveno, aby na rodičovskou dovolenou mohl nastoupit i muž. Vzhledem k tomu, že muži rodičovské dovolené

zřídka využívají a že se pečující otcové a jejich partnerky setkávají při realizaci tohoto modelu s negativními reakcemi okolí, můžeme soudit, že postoj Čechů se k tomuto stanovisku příliš nezměnil.

- ✓ *Názor na míru zaměstnanosti ženy s dětmi v předškolním věku.*

Lidé jsou toho názoru, že by matka malých dětí s nimi měla zůstat doma.

- ✓ *Názor na míru zaměstnanosti ženy, když jdou děti do školy.*

Když jsou děti ve škole, má žena pracovat na částečný úvazek.

- ✓ *Názor na míru zaměstnanosti ženy po odchodu dětí z domova.*

Muži i ženy se shodují, že teprve po odchodu dětí z domu, žena může začít pracovat na plný úvazek.

- ✓ *Chce-li žena mít dítě a vychovávat ho bez muže, má na to plné právo.*

Tři čtvrtě žen plně souhlasí, mužů je o něco méně, avšak souhlas u nich také převažuje. Je vidět názorový posun, protože ještě před válkou by takové dítě bylo označeno jako nemanželské a s velkou pravděpodobností by mu byl přidělen poručník-muž. (srov. tamtéž, s. 29 – 33)

- ✓ *Po rozvodu by mělo dítě připadnout matce.*

S tímto výrokem logicky souhlasí spíše ženy než muži.

- ✓ *Mít děti znamená příliš velké omezení rodičů.*

Souhlasí zhruba čtvrtina mužů i žen, většina však nesouhlasí.

- ✓ *Lidé, kteří nikdy neměli děti, vedou prázdný život.*

46 % žen a 41 % mužů s výrokem souhlasí. Rodiče jsou toho názoru, že bezdětní vedou prázdný život. Zároveň se tímto ukazuje tlak, který je na lidi vyvíjen k tomu, aby si pořídili děti.

- ✓ *Jsou-li v rodině děti, měli by rodiče zůstat pohromadě, i když spolu nemohou vyjít.*

Muži (35 %) vykazují vyšší tendenci k zachování manželství než ženy (26 %). Odpovědi na tento výrok ukazují, že připravenost na rozvod v České republice je vysoká. Dá se usuzovat i na sociální tlak,

který k rozvodovosti přispívá. Např. všeobecná mínění typu: „Radši se rychle rozvést, než bude pozdě.“ (srov. tamtéž, s. 65 – 67)

o Pracovní a rodinné role žen z pohledu dvou generací

Před prezentování výsledků je nutné si tento výzkum představit. „Cílem výzkumu Profese ženy a rodinné soužití – rozdíly v názorech českých mužů a žen dvou věkových kategorií na roli ženy, který v roce 2003 provedla Masarykova univerzita v Brně spolu se Sociologickým ústavem AV ČR, bylo srovnání názorů a zkušeností rodičů současných studentů a studentek vysokých škol s názory a očekáváním jejich dětí. Nutno říci, že výzkumný vzorek studentstva ani rodičovské generace nebyl reprezentativní. Dotázáno bylo celkem 537 respondentů. Výzkumný soubor obsahoval stejný počet mužů a žen, ale dvojnásobný počet respondentů z rodičovské generace než respondentů z generace jejich dětí. Dotazováni byli totiž nejdříve studenti a studentky, a posléze vždy oba rodiče dotázaných studentů a studentek. To znamená, že z každé rodiny se výzkumu zúčastnili celkem 3 lidé.“ (Křížková, Hašková, 2003) Do kontrastu jsou tedy stavěny názory studentů a praktické zkušenosti jejich rodičů.

Vysokoškoláci se domnívají, že ženám bude nejvíce v kariéře bránit mateřská a rodičovská dovolená (77 % studentek a 91 % studentů) a péče o (předškolní a školní) děti (61 % studentek a 73 % studentů). Ze zkušenosti generace jejich matek a otců vyplývá, že tyto bariéry byly menší, než předpokládají jejich děti. Mateřská dovolená byla problémem v zaměstnání pro 48 % matek, 56 % otců hodnotilo mateřskou dovolenou jako problém v zaměstnání jejich partnerek. Péče o děti znamenala překážku pro 44 % matek, 47 % otců mínilo to samé. U generace rodičů však byla zaznamenána kariérní bariéra, kterou vysokoškoláci nepovažují za tolik významnou – starost o domácnost. Tento rozdíl může být vysvětlován tím, že studenti ještě nemají vlastní domácnost nebo tím, že chtějí péči o ni rozložit rovnoměrně.

Naprostá většina dotazovaných studentů a studentek plánuje ve svém životě také založení rodiny. Jakým způsobem tedy chtějí skloubit rodinu s prací? Vysokoškoláci striktně odmítají založit rodinu ihned po ukončení studia. Pouze 1 % studentek se vyjádřilo pro tuto variantu. Před založením rodiny chtějí studentky nalézt zaměstnání, získat praxi a dosáhnout dobré pracovní pozice. V případě

těhotenství ve věku 26 let by se však většina z nich rozhodla pro porod dítěte a odchod na mateřskou a posléze rodičovskou dovolenou. Pouze 16 % z dotázaných studentek by v takové situaci upřednostnilo práci před odchodem na rodičovskou dovolenou a případně i porodem jako takovým.

Více než polovina studentek a dvě pětiny studentů by za ideální považovali, kdyby se na rodičovské dovolené muž i žena vzájemně vystřídali. Reálně však takové uspořádání plánuje a očekává jen necelá čtvrtina z nich. Ostatní se vesměs domnívají, že na rodičovskou dovolenou půjde pouze žena. Ukázalo se, že starší generace je více genderově stereotypní. Když totiž na stejnou otázku odpovídali jejich rodiče, pouze 29 % matek a méně než čtvrtina otců by považovala za ideální možnost střídání. Tato situace se odráží i v tom, že by více otců (76 %) než studentů (57 %) považovalo za nepřijatelné, kdyby po delší dobu přinášela do domácnosti výdělek pouze jejich partnerka. Se stavem, kdy by žena byla závislá na výdělku partnera a sama byla ekonomicky neaktivní, by byl nespokojen menší podíl matek (45 %) než studentek (57 %).

Studentky z valné většiny plánují být s dítětem na rodičovské dovolené méně než tři roky. S péčí o dítě by jim mohly být nápomocné i babičky. Pětina matek studentů a studentek by bylo ochotných celodenně a dlouhodobě pečovat o své vnuky a vnučky z důvodu návratu dcery/syna do zaměstnání. Dvě třetiny matek podmiňují tuto ochotu tím, že by v takovém případě musely být již v důchodu.

Po návratu z rodičovské dovolené do zaměstnání chce většina studentek pracovat na plný úvazek. Téměř dvě pětiny studentek by však preferovaly v období předškolního věku svého dítěte práci na úvazek zkrácený. (Pouze 1 % studentek by chtělo po ukončení rodičovské dovolené zůstat v předškolním věku dítěte v domácnosti a ostatní studentky mateřství neplánují vůbec – 5 %).

Tento výzkum nedokáže předpovídat skutečné chování vysokošolaček a vysokoškoláků po jejich založení rodiny, ale ukazuje genderově méně stereotypní názory, než které mají jejich rodiče. (srov. Křížková, Hašková, 2003)

○ Rodiče 2005

Výsledky kvantitativního výzkumu „Rodiče 2005“ jsou prezentovány v knize Hany Maříkové a Marty Vohlídalové *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*.

Soubor zahrnoval 1998 rodičů dětí mladších 18 let, konkrétně 833 otců a 1165 matek. Zastoupeny byly úplné rodiny (77,4 %) i neúplné rodiny (22,6 %). V neúplné rodině žilo z celkového počtu respondentů 90 mužů a 361 žen.

Ženy odhadují, že péčí o děti tráví v průměru 5 hodin denně, muži 2,1 hodin. Samozřejmě existují rozdíly v počtu hodin strávených s dětmi u ekonomicky aktivních, ekonomicky neaktivních rodičů a ženami na rodičovské dovolené. Pracující ženy se věnují svým dětem 2,8 hodin denně, pracující otcové zhruba o hodinu méně. Největší péči svým malým dětem logicky věnují matky na rodičovské dovolené – 10,6 hodin denně. Platí přímá úměra, že čím menší dítě, tím více času je mu třeba věnovat.

Kdo pečuje o děti, ten se automaticky stará i o domácnost. Pokud máme vyčíslit, jakou dobu vezme ženám tzv. druhá směna, tak v neúplných rodinách zabere starost o domácnost a děti 4,6 hodin denně, těm z úplných rodin dokonce 6,2 hodin. U pracujících mužů jsou tato čísla opět nižší, v úplných rodinách se věnují dětem a domácnosti 3,5 hodiny, v těch neúplných 4,4 hodiny.

Data tedy ukazují, že rozdělení péče o děti a domácnost mezi muži a ženami je nerovnoměrné. Výrazně nerovnovážné je toto rozdělení u 23 % rodin (matka tráví minimálně o 5 hodin více péčí o děti než otec). Tzv. neo-tradičních rodin, kdy žena pečuje o děti o 3-4 hodiny denně déle než muž, je 11 %. Mírná nerovnováha v rozdělení péče mezi rodiči (žena tráví péčí o 1-2 hodiny déle než partner) je zaznamenána u 35 % z nich. U 24 % rodin se vyskytuje zcela rovné rozdělení péče o děti. U 6 % případů nastává tzv. reverzní uspořádání, v tomto uspořádání otec tráví péčí o děti více času než matka. V těchto rodinách jsou to ženy, které budto rodinu přímo živí, nebo mají větší příjem než partneři. Rozdělení péče o děti je genderově vyrovnanější v rodinách se staršími dětmi a v rodinách s menším počtem dětí.

Co se konkrétních činností ohledně dětí týče, muži i ženy vykonávají činnosti odlišné. Matky zabezpečují každodenní péči o děti a starají se o ně v době nemoci, otcové se podílejí na aktivitách spojených s rozvojem dítěte a jeho koníčků. Muži se

přítom zapojují v době, kdy už jsou děti starší, péče o malé děti zůstává doménou žen. Nejvíce se do péče o malé děti zapojuje generace mužů do 35 let a také do 45 let. Tento fakt bývá vysvětlován tím, že v současné době začíná být otcovství angažovanější. Více o malé děti pečují muži s vyšším vzděláním (SŠ s maturitou, VŠ, VOŠ). Lze předpokládat, že tito otcové zastávají méně genderově stereotypní názory. Navíc muži s vyšším vzděláním mají zpravidla vzdělané partnerky, které mají profesní ambice a genderově nestereotypní postoje k rozdělení rolí. (srov. Maříková, Vohlídalová, 2006, s. 33 – 42)

- Otcové „mimo manželství“

Analýza vychází z výzkumného šetření Sociální a ekonomické podmínky mateřství 2006. Jsou prezentovány jen údaje o otcích nejstaršího dítěte dotazovaných žen. Otázkou je, jak se otcové, kteří nežijí s matkou ve společné domácnosti, podílejí na péči o dítě. „Zatímco rozvedení otcové přispívají ve většině případů podle dohody (62 %), otcové, kteří dříve žili v nesezdaném soužití s matkou dítěte, přispívají v dohodnuté výši jen v 45 % a ti, kteří nežili s matkou dítěte, v 40 %. Mezi posledně zmiňovanou skupinou otců je největší podíl těch, kteří na dítě vůbec nepřispívají (37 %), (zatímco u rozvedených 16 % a u dřívějších nesezdaných partnerů 18 %). Zjištění výzkumu rovněž ukazují, že otcové, kteří nežili nikdy s matkou a dítětem, tráví výrazně méně času se svým dítětem (méně často ho navštěvují, méně často s ním sportují, chodí na výlety nebo kulturní akce a méně často pomáhají dítěti s učením) než otcové, kteří žili dříve s matkou dítěte v manželství nebo v nesezdaném svazku. V této kategorii je vůbec největší podíl mužů, kteří se vůbec se svým dítětem nestýkají.

Tato zjištění naznačují, že situace dětí v různých typech neúplných rodin se výrazně odlišuje. Největším rizikům, že otec nebude přispívat na jeho zabezpečení a zapojovat se do jeho výchovy, jsou vystaveny děti, jejichž rodiče spolu nikdy nežili.“ (Chaloupková, 2006)

5.3 Shrnutí

Ukázala se vzájemná provázanost výsledků kvalitativních a kvantitativních výzkumů. Výzkumy kvantitativní potvrzují zjištění výzkumů kvalitativních a naopak. Myslím, že tyto výzkumy relativně dobře odráží současný názorový i skutečný stav rodičovství v České republice.

Analýza percepce mateřství a otcovství v lifestylových časopisech odpovídá datům získaných výzkumy s lidmi. Ženské časopisy se mateřstvím a dětmi zabývají mnohem více než ty mužské. O těhotenství může žena rozhodovat sama, a pokud si dobrovolně zvolí cestu svobodné matky, je všechno v pořádku. Mužské časopisy spíše téma rodičovství ironizují. Vážný tón dostávají v momentě porozvodové péče o děti. Zde si můžeme povšimnout dvojího náhledu na rozvod – mužského a ženského. Dá se (celkem logicky) říci, že mužské časopisy jsou na straně mužů a ženské na straně žen. Ty mužské viní matky z toho, že otcové po rozvodu nevidají své děti. Ty ženské vykreslují bývalého manžela jako tyrana. Dvojsečné vnímání rozvodu potvrzují i samotní aktéři. Muž i žena vnímají rozvod i porozvodovou péči o děti ze svých jednotlivých perspektiv. Muži přiznávají, že jedním z hlavních důvodů neplacení alimentů je fakt, že jim bývalé partnerky neumožňují vídat děti. Ženy někdy držením potomků alimenty vyžadují. Matky také tvrdí, že otcové po rozvodu ztrácí o děti zájem. Málokdy připouštějí, že by jim bránily ve styku s dětmi. A když už ano, mají k tomu důvody jako nezodpovědnost a nevěrohodnost otce. Matky tedy tvrdí, že otcové po rozvodu děti vídat nechtějí, a pokud jim je neposkytnou, mají k tomu dobré důvody; otcové jsou toho názoru, že jim matky ve styku s dětmi brání. Ukazuje se také, že po rozvodu klesá ženám životní úroveň. Nejenže si ony samy tento fakt uvědomují, i objektivně v porovnání s populací je na tom tato skupina čím dál tím hůře. Přičemž alimenty nestačí ani na polovinu nákladů na dítě.

Připravenost Čechů k rozvodu je vysoká. Lidé nejsou zvyklí snažit se konstruktivně řešit partnerské neshody. Klima ve společnosti tento trend jedine podporuje.

Ženské časopisy také naráží na fenomén bezdětnosti, která je chápána jako stigma. Mateřství je v nich popisováno jako naplnění role ženy. Role muže-živitele a ženy-pečovatelky je hluboce zakořeněná a prezentovaná i mužskými časopisy. Muži sami sebe jako živitele chápou a péče od ženy je pro ně zásadní důvod, proč se vztahově připoutat k jedné partnerce. Ženské časopisy finanční závislost na muži

uznávají jen v době mateřské dovolené, po ní by žena měla opět nastoupit do práce. Na roli živitele se lpí i přesto, že v dnešní době pracují i ženy. Oba partneři tedy přispívají do společné kasy. Dá se tedy říci, že fakticky jsou živitelé oba. Navíc v současné době přibývá rozvodů, a jak již bylo řečeno, alimenty ani zdaleka nepokryjí náklady na dítě. Navíc ne všichni otcové pravidelně platí. Proč je i nadále zdůrazňovaná role muže jako živitele, když realita pokulhává? Role pečovatelky však stále přísluší pouze ženám. Ukazují to výsledky výzkumu - ženy tráví péčí o děti a domácnost o několik hodin denně více než muži. Ženy mají doslova druhou směnu. Je pravda, že i muži se zapojují, hlavně mladší ročníky. Péče o malé děti je však stále doménou žen. Výjimečně se stává, že na rodičovskou dovolenou nastoupí muž. Hlavním důvodem k tomuto počínu bývá vyšší příjem partnerky. Ostatně příjmy partnerky celkově ovlivňují dělbu práce v domácnosti. Čím vyšším dílem žena do společné kasy přispívá, tím více se partner do péče o děti a domácích prací zapojuje. Samotná částka nejspíš nebude určující, ale je pravděpodobné, že ženy s vyššími výděly jsou zároveň více pracovně vytížené, a proto děti a domácnost jednoduše nestíhají.

Společnost na pečovatelské otce ještě není plně připravena. I když jsou Češi ve výzkumech k tomuto uspořádání poměrně benevolentní, sami ho nepraktikují. Rodiny s tímto uspořádáním se setkávají s negativními reakcemi a to hlavně od starší generace. Starší generace je zastáncem tradičního modelu, ale názory jdou rychle kupředu a mladí lidé nejsou tolik stereotypní. To ukazuje kupříkladu porovnání hledisek vysokoškoláků a jejich rodičů. Ačkoliv je mezi nimi rozdíl jen jedné generace, vysokoškoláci jsou více otevření rovnému rozložení rodičovských povinností než jejich rodiče. Otcové na rodičovské dovolené nezaznamenávají jen negativní reakce. Bývají chváleni za to, že péči o děti zvládají. Péče o malé děti je stále spojována jen s ženami, a proto jsou pečující tatínkové považováni za neobvyklé.

Ženy se musí vyrovnávat se skloubením rodinného a pracovního života. Tato situace je v ženských časopisech prezentována jako stresová. Rady ke snížení stresu většinou směřují k tomu, aby žena delegovala některé své povinnosti na třetí stranu. Touto třetí stranou mohou být i její rodiče. Samotní rodiče jsou s vnučaty ochotní pomáhat, jak ve výzkumu tvrdí.

Genderovými stereotypy jsou ovlivněni i lidé, kteří dle nich nežijí. Pracující matky, které se brzy po narození dítěte vrátily zpět do práce, jsou přesvědčeny o tom, že muž se nedokáže postarat o dítě tak dobře jako žena. Své děti svěřují buď do péče svým matkám, a pokud se o ně starají jejich partneři, tvrdí, že jsou výjimeční. Obecně se ale muži o děti prý postarat nedokážou. Na pracující matky společnost nahlíží skrze prsty, některé jsou tímto náhledem ovlivněny do té míry, že se samy považují za špatného rodiče.

Ukazuje se rychlá a pružná proměna názorů na rodičovství. V praxi také probíhají změny, ale nejsou tak značné jako ty názorové. Názory Čechů jsou flexibilnější než jejich činy. Otcové se stále více angažují v péči o děti a starosti o domácnost. Postupně a pomalu pronikají do role pečovatelů, zatímco ženy zcela pronikly do rolí živitelek. Přesto jsou tyto dvě role chápány odděleně a přisuzovány dle pohlaví. Společenské mínění je ovlivněno genderovými stereotypy a toto společenské mínění prostupuje do myslí jedinců a skrze něj na sebe i nahlíží, a pokud se chovají v nesouladu se společenskými standardy, své chování mají potřebu legitimizovat.

6 Masová média

Masová média, mezi něž se řadí i časopisy, mají v dnešní společnosti zásadní význam. Mluví se o nich jako o zdroji moci, protože ovlivňují, ovládají a prosazují inovace ve společnosti. Média jsou také prostředím, kde se na národní i mezinárodní úrovni odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života. Vykládají sociální realitu a představy o ní, proto jsou v médiích nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností a skupin. Pro jednotlivce jsou cestou ke slávě a také k účinnému vystupování na veřejnosti. V neposlední řadě vymezují, co je „normální“. Odchytky jsou poměřovány právě s reprezentací, kterou nabízejí média. (srov. McQuail, 2002, s. 21) Jejich prostřednictvím chápeme svůj svět i svět těch druhých. (srov. Barker, 2006, s. 114)

„V nejobecnější rovině jsou masová média považována za ustanovené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností, v níž působí.“ (McQuail, 2002, s. 22) Média tedy podávají obraz společnosti, ale zároveň svým obsahem sociální realitu ovlivňují.

Časopisy se začaly vydávat v 18. století. Původně byly zacíleny na středostavovské domácnosti, ale později se čím dál více specializovaly a orientovaly se na všemožné volnočasové aktivity, politiku a současné dění. (srov. Giles, 2012, s. 16)

6.1 Časopis Family Star

Pro svou analýzu jsem zvolila časopis Family Star. „Časopisy na českém mediálním trhu dělíme podle periodicity, ceny, nákladu, věku a zájmu publika, odbornosti, obsahu a zaměření na mužské nebo ženské publikum.“ (Kadlecová, 2006, s. 12) Časopis Family Star vychází jednou měsíčně, stojí 44,90 Kč, je určen ženám i mužům, kteří buď očekávají příchod potomka na svět, nebo jsou již rodiči dítěte do 10 let.

Ráda bych zdůvodnila, proč jsem upustila od původního záměru analyzovat mateřství a otcovství v ženských a mužských časopisech a místo toho vybrala časopis rodinný. Jako časový úsek, za který bude časopis analyzován, byl zvolen rok 2012. Zatímco ve vybraných ženských časopisech se články související

s rodičovstvím objevovaly v menším či větším počtu; v těch mužských, za které byly jako lifestyleové zvoleny Esquire a Maxim, byl za rok 2012 dohromady jeden článek věnující se otcovství. Počet mužských časopisů na českém trhu je nízký a zájem čtenářů i inzerentů je významně nižší než v případě ženských časopisů. (srov. Hašková, 2006, s. 11 – 12) Proto byl výběr mužských časopisů oproti těm ženským omezený. Navíc se ukázalo, že pro čtenáře mužských časopisů rodičovství zřejmě není lákavou tematikou. Jeden článek o otcovství v časopisu pro muže byl k analýze prezentace rodičovství vyhodnocen jako nedostačující. Časopis Family Star je určen ženám i mužům, proto v sobě snoubí jakousi kombinaci ženského a mužského časopisu.

Tento časopis se na českém trhu pohybuje od podzimu roku 2006. Důvodem jeho vzniku podle šéfredaktorky nebyla vzrůstající porodnost, ale nedostatek časopisů pro matky s dětmi staršími jeden rok. Family Star byl vydáván Stratosférou (srov. Vojtěchovská, 2008), nicméně v roce 2012 koupilo 100 % obchodních podílů tohoto vydavatelství jiné časopisové vydavatelství Bauer Media Praha. (srov. Aust, 2012) Bauer Media Praha je v současné době největším vydavatelstvím zaměřeným na lifestyleové časopisy v České republice. Vydává devět tištěných časopisů (Cosmopolitan, Dolce Vita, Esquire, Family Star, Harper's Bazaar, Jackie, Speed, Spy a Top Gear) a věnuje se i několika rozmanitě zaměřeným webovým portálům (SuperSpy.cz, JenProMuže.cz, JenProŽeny.cz, JenProHolky.cz, JenProAuta.cz a JenProKrásu.cz).

Na svých stránkách vydavatelství charakterizuje Family Star následovně: „Ať už je váš poklad ještě v bříšku, trénuje první krůčky, nebo už ho čeká první školní den, pro všechny maminky a tatínky je tady každý měsíc nové číslo časopisu Family Star. Redakci tvoří maminky několika dětí, a tak jsou všechny rady a tipy prověřeny mateřskými zkušenostmi.“ (www.bauermediapraha.cz)

7 Metodologie

Za analyzovaný soubor bylo zvoleno dvanáct čísel měsíčníku Family Star, které vyšly během roku 2012. Rok 2012 byl vybrán z důvodů, že bylo třeba určit uzavřený soubor a také se jedná o aktuální vydání časopisu Family Star z doby, kdy diplomová práce vznikala. Tento časopis se věnuje jak rodičům dětí do deseti let, tak párům očekávajícím narození potomka. Proto se v každém čísle objevují také články o těhotenství a porodu. Jelikož se zabývám reprezentací mateřství a otcovství, tedy vztahu matka – dítě a otec – dítě, tyto články jsem ze své analýzy vynechala. Zahrnuty jsou články, které jsou určeny přímo rodičům dětí, a ve kterých je zmínka o mateřství či otcovství. Jedná se o články psané redaktorkami časopisu, převyprávěné životní příběhy čtenářek a odpovědi odborníků na otázky kladené do poradny. Analýza nezahrnuje obrazový a reklamní materiál.

Cílem je postihnout reprezentaci mateřství a otcovství v časopise Family Star za rok 2012 a tuto reprezentaci mezi sebou navzájem porovnat. Dále bude předložená reprezentace porovnána s teoretickou částí, která předkládá vývoj a současné pojetí mateřství a otcovství.

Byla vybrána kvalitativní metoda výzkumu. Kvalitativní výzkum je považován za pružný, během jeho průběhu mohou být modifikována rozhodnutí o výzkumném plánu a analýze. (srov. Hendl, 2005, s. 50) Dopředu nejsou určeny žádné struktury a kategorie, ty budou vyvstávat až během analýzy článků. Analýza bude prováděna pomocí kódování. Kódování rozkrývá data směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. (srov. tamtéž, s. 246) Konkrétně byla zvolena metoda otevřeného a axiálního kódování. Otevřené kódování se používá při prvním průchodu daty a odhaluje v nich určitá témata. Cílem tohoto druhu kódování je tedy tematické rozkrytí textu. Tento počín je výchozím bodem pro axiální kódování. To dává do souvislosti vztahy mezi jednotlivými kategoriemi, které jsou výsledkem otevřeného kódování. Zvažují se příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří se „osy“ propojující kategorie. (srov. tamtéž, s. 247 – 248)

Jako doplnění výzkumu bude použita také kvantitativní metoda, aby bylo možno porovnat množství článků, ve kterých bylo tematicky zahrnuto mateřství a otcovství.

8 Analýza časopisu Family Star

8.1 Mateřství

I když Family Star sám sebe charakterizuje jako periodikum určené pro oba nastávající i stávající rodiče, po otevření časopisu je na první pohled zřejmé, že články s tematikou pro ženy o mateřství značně převažují. Otcovství je zmiňováno spíše okrajově. Přesto, že nadpisy článků působí tak, že jsou určeny oběma rodičům, v textu bývají většinou rady směřované matkám. Vypovídající hodnotu má také to, že redaktorkami jsou samé ženy – matky.

Reprezentace mateřství v tomto časopise má protikladné tendence. Odkrývá je následující analýza. Obraz matky byl rozčleněn do pěti nejvíce zastoupených témat. O matkách se píše jako o ženách plně odevzdaných svému dítěti, články se věnují skloubení pracovního a rodinného života, dávají rady ženám, jak správně vychovávat děti a v neposlední řadě se píše o těžkostech, které s sebou mateřství přináší. Žádná matka není dokonalá a je normální, když jí občas „ujedou nervy“.

8.1.1 Matka na prvním místě

Mateřství je chápáno jako přirozená věc, která u ženy přichází automaticky s narozením dítěte. Fyzický aspekt mateřství přechází po narození potomka v ten psychický. Žena ke svému dítěti získává citové pouto ihned po porodu, kdy ho poprvé spatří. *„Miminko si okamžitě získalo vaše srdce, když jste se poprvé podívala do jeho krásných velkých očí. ... Matky jsou fascinované upřeným pohledem svého dítěte a tento kontakt z očí do očí způsobí, že se okamžitě do miminka zamilují.“*¹

Děti se pro ženu stávají smyslem života. Jestliže pro ni, jako pro bezdětnou ženu, byl na prvním místě úspěch v zaměstnání, pro matku se kariéra odsouvá do pozadí. *„Děti mi pomohly v tom, že jsem se uvolnila a přestala myslet na to, že*

¹ Název článku: *Všechno, co jste nevěděli o miminku*. 05/2012, s. 42, odpovědná redaktorka není uvedena

kariéra je nejpřednější. Už vím, že život je také o něčem jiném než o jevišti a o orchestru.“²

Vazba mezi matkou a malým dítětem je natolik silná, že matka zažívá úzkostné pocity, pokud se od dítěte vzdálí. Časopis ženu podporuje v tom, aby s dítětem sdílela fyzickou blízkost. Je to totiž přirozené a nikdo nemůže matku v péči o dítě plně nahradit. *„Síla vazby mezi matkou a dítětem je individuální, u každého jiná, a mění se v průběhu času. To, že se v tuto dobu nemůžete vzdálit, aniž byste to chápala jako újmu, mi připadá jako velmi dobrá reakce. Ačkoliv těm, kdo by se o něho starali v době, kdy byste byla pryč, naprosto důvěřujete, u takto malého dítěte vás doopravdy nikdo nemůže plně nahradit, obzvlášť pokud kojíte, pak je to i vazba tělesná – a vaše úzkost je tedy pochopitelná.“³*

Potomek si tak na její přítomnost zvykne a pláče, pokud se ocitne o samotě. *„Musela jsem ji pořád držet v náručí a chovat, jakmile jsem se ji pokusila odložit, hned plakala a nepřestala, dokud jsem ji opět nevezala k sobě.“⁴*

Bezmezný odevzdání se dítěti je redaktorkami časopisu podporováno. Matka by se měla svému malému dítěti plně věnovat. *„Pokud budete do tří let synova věku jen s ním, bude to úplně správné a přirozené.“⁵*

Vazba na dítě zůstává silná i s rostoucím věkem potomka. Matka předpokládá, že její ochranná tendence nikdy nevymizí. *„Ale své dítě si nedovedu představit v ohrožení a jako matka budu mít vždycky tendence ho chránit, což je asi pochopitelné.“⁶*

U ženy se také předpokládá, že její prioritou je zajištění chodu domácnosti. Po narození dítěte se však tato povinnost přesouvá na vedlejší kolej. Časopis ženě navrhuje, aby úkony v domácnosti delegovala na jiné členy rodiny a sama se tak

² Název článku: *Dítě do rozjeté kariéry*. 07/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

³ Název článku: *Co s tím?! Nejsem příliš úzkostlivá matka?*, 03/2012, s. 44, Opletalová

⁴ Název článku: *Co s tím?! Chce se pořád nosit, a já už nemůžu...* 07/2012, s. 47, Opletalová

⁵ Název článku: *Co s tím?! Nejsem příliš úzkostlivá matka?*, 03/2012, s. 45, Opletalová

⁶ Název článku: *Mám za muže vojáka*. 05/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

mohla naplno věnovat dítěti. „*Povinnosti kolem domácnosti nejsou teď vaší prioritou. Zjednodušte si domácí práce a přesuňte je na jiné členy rodiny.*“⁷

Trávení veškerého času s dítětem a plné odevzdání se mu končí v momentě, kdy nastupuje do mateřské školky. Tento mezník je vnímán jako stresová událost v životě matky. „*Pokud jste smutná z toho, že etapa miminkovství vašeho potomka končí a zítra ho vypustíte do světa, nepropadejte pláči v přítomnosti dítěte. Jen ho tím zmatete a mohlo by se začít bát, co že ho v té školce vlastně čeká.*“⁸

Na jednu stranu jsou matky podporovány v tom, aby byly neustále s dítětem. Na stranu druhou se ukazuje, že tento intenzivní výklad mateřské role není jednoduchý, a že by se ženy svého potomka někdy rády na chvíli zbavily. Přitom konkrétně tento článek s názvem „Dejte si pauzu“ nepřipouští zapojení do péče další osoby, ale dává matkám rady, jak dítě zaměstnat, aby si vydrželo hrát samo. „*Příznejte si to: jsou chvíle, kdy si přejete, aby vaše dítě mávnutím kouzelného proutku někam zmizelo. Samozřejmě ne navždy, jen na půl hodinky, abyste si mohla přečíst v klidu Family Star nebo dojít na záchod.*“⁹

Časopis tedy tvrdí, že je naprosto přirozené, když je pro matku její dítě středobodem vesmíru a své čtenářky k takovému chování nabádá. Zároveň však poukazuje, že toto počínání není vhodné. Matky by měly trávit čas i bez svých dětí a věnovat se svým zájmům. „*Když budete víc myslet na sebe, rozhodně nebudete holčičku zanedbávat, naopak! Nejspokojenější jsou ty děti, které mají spokojené maminky, takže se vraťte ke koníčkům, které jste měla dřív, nebo si zkuste najít nové. Nezanedbávejte ani své přátele, občas si vyjděte ven. Uvidíte, že pak pro vás péče o náročné miminko už nebude tak vyčerpávající.*“¹⁰

Family Star však zachází ještě dál, když plně popře to, co tolik prosazuje a tj. plné odevzdání se dítěti. „*Obětovat se plně dítěti je kontraproduktivní. Pokud se dítě cítí se svými přáními a potřebami jako střed světa, proč by pak chtělo dospívat?*“¹¹

⁷ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

⁸ Název článku: *Když se jde poprvé...* 09/2012, s. 61, odpovědná redaktorka není uvedena

⁹ Název článku: *Dejte si pauzu.* 09/2012, s. 50, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁰ Název článku: *Co s tím?! Jako matka jsem totálně zklamala,* 04/2012, s. 45, Opletalová

¹¹ Název článku: *Co s tím?! Nejdůležitější zásady při výchově,* 03/2012, s. 61, Opletalová

8.1.2 Pracující matka

Ačkoliv se předpokládá, že žena na rodičovské dovolené zůstává s dítětem doma a do práce nastupuje až po jejím ukončení, články se spíše věnují skloubení rodičovské dovolené a zaměstnání, než celkově skloubení rodinného a pracovního života ženy po skončení rodičovské dovolené. Prostor je věnován čerstvým matkám, které úspěšně zvládají kariéru i péči o malé děti. I ohledně zaměstnání tak podává Family Star nesourodý obraz pracující ženy. Ukazuje náročnost mateřské dovolené, která ženě neumožňuje věnovat se současně i profesnímu životu. „*Po narození druhého dítěte jsem už nezvládla pracovat ani na poloviční úvazek.*“¹² Častěji se však články věnují podnikavým matkám, které vedle mateřské dovolené zvládají i zaměstnání. Pouze péče o malé dítě a starost o domácnost ženu nenaplnuje. „*Jsem aktivní člověk a po roce mateřství jsem se už doma nudila.*“¹³

Ne všechny ženy časný odchod do práce chápou. Novopečené matky pracují buďto na zkrácený úvazek nebo mají flexibilní pracovní dobu. V čase, kdy je matka v práci, je nutné pro dítě zařídit hlídání. „*Některé kamarádky mi to rozmlouvaly: „Kam pospícháš?!“ ptaly se mne, ale většinou mi rozuměly, protože samy možnost zkráceného úvazku a hlavně hlídací babičku neměly.*“¹⁴

Práce je důležitá jak z hlediska sociálních kontaktů, tak z hlediska ekonomického. Finanční přínos má větší váhu než společenský kontakt. Pokud by pro ženu pracovní nabídka nebyla ekonomicky výhodná, zůstala by s dítětem doma na rodičovské dovolené. „*Z mého pohledu je možnost jít pracovat na zkrácený úvazek naprosto ideální, protože žena začne přemýšlet společenštěji a nebaví se jenom o plínách. Má to i finanční přínos; do práce bych se nevracela, kdybych měla na rodičovské dovolené stejné peníze jako v práci.*“¹⁵

Časopis Family Star se věnuje tématu matek-podnikatelek. Představuje úspěšné ženy, které s malými dětmi rozjely vlastní byznys. Tyto ženy hovoří o nutnosti se nějak realizovat a zároveň zůstat vlastními pány, aby měly čas věnovat

¹² Název článku: *Podnikavé mámy*. 01/2012, s. 27, odpovědná redaktorka není uvedena

¹³ Název článku: *Podnikavé mámy*. 01/2012, s. 27, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁴ Název článku: *Babi a děda ve službě*. 04/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁵ Název článku: *Babi a děda ve službě*. 04/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

se svým dětem. „Když byly mému synovi Adamovi tři roky, přemohla mě touha zkusit vlastní podnikání. Chtěla jsem vymyslet takový byznys, jaký by mi umožňoval svobodu rozhodování a zároveň časovou flexibilitu, která je pro mámu malého dítěte důležitá.“¹⁶ Matky-podnikatelky při péči o děti nespolehají na hlídání jinými osobami, ale práci přizpůsobují tomu, aby i při jejím vykonávání měly starost o ně plně pod kontrolou. „Děti pracovaly s námi, a to doslova. Naše schůzky probíhaly s dětmi na klíně nebo v kočárku, máily jsme vyřizovaly na hřištích nebo v kavárnách s dětským koutkem, telefonovaly jsme při kojení.“¹⁷

Objevují se i matky-kariéristky, pro něž je profesní role důležitější než ta mateřská. „Když se narodil Martin, tak jsem pracovala v reklamní agentuře a nechtělo se mi práci na delší dobu přerušit.“¹⁸ Takové matky se nepřizpůsobují svým dětem, ale naopak děti přizpůsobí svému nabitému programu. Je nutná důkladná organizace času, aby žena nebyla ze skloubení úspěšné kariéry a výchovy dětí ve stresu. „Nastudovala jsem si dopředu, že tenhle režim je důležitý, aby se matka nezbláznila, a navíc je dobré, když si kluci zvyknou na to, že se musí přizpůsobit. Pokud chci v klidu pracovat a vychovávat syny, musím si všechno naplánovat a zorganizovat.“¹⁹

Téma pracujících matek je vykreslováno pozitivně. Zaměstnané ženy, které zároveň zvládají malé děti, jsou obdivovány. Ženy mají buďto zaměstnavatele, který jim vyjde vstříc, nebo se vrhnou do vlastního podnikání, které přizpůsobí svému mateřskému režimu. Pokud však přijde řeč na osamělé matky, ukazuje se, že není lehké práci najít. Překážka není na straně ženy, která by práci nezvládala, ale na straně zaměstnavatele, který v ženě, která sama vychovává dvě děti, vidí problémového zaměstnance. „Blížil se konec rodičovské dovolené a já začala hledat práci v oboru, vzděláním jsem zdravotní sestra. Ovšem jako matka samoživitelka se dvěma malými dětmi jste neperspektivní zaměstnanec.“²⁰

¹⁶ Název článku: *Podnikáme na mateřské*. 09/2012, s. 62, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁷ Název článku: *Podnikavé mámy*. 01/2012, s. 24, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁸ Název článku: *Babi a děda ve službě*. 04/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

¹⁹ Název článku: *Děti do rozjeté kariéry*. 07/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

²⁰ Název článku: *Opuštěné s miminkem*. 08/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

8.1.3 Matka vychovatelka

Časopis vykresluje matku jako jediného rodiče, který má na starost výchovu dětí. Články sice podávají rady oběma rodičům na efektivní výchovné působení, ve svém obsahu však sklouzávají k ženskému rodu. *„Budte důsledná. Možná to zní jako klišé, ale považuji to za sice náročnou, ale přesto nejúčinnější cestu k úspěšné výchově.“*²¹

Matka svou roli vychovatelky bere velmi zodpovědně. I při výběru zaměstnání se bere v potaz to, zda placená práce ženě umožní zajistit chod domácnosti a výchovu dětí. *„Marně jsem hledala něco, čím bych přilepšila rodinnému rozpočtu a zároveň měla domácnost a hlavně výchovu dětí pod kontrolou.“*²²

Ženy si mezi sebou stýskají, že výchova dětí není jednoduchá a zároveň rozlišují obtížnost výchovy dle pohlaví potomka. Chlapci i dívky mají svá specifika, dle kterých je nutné k výchově přistupovat. U chlapců se předpokládá fyzická aktivita, u dívek sklony ke krášení. Výchova vyžaduje časovou investici ženy a je vyčerpávající. *„Moje kamarádka Linda říká, že mnohem více času a energie jí stojí výchova jednoho neposedného syna než dvou dcer. Na druhé straně některé matky holčiček si zase stěžují, že jejich malé slečny se už v deseti letech chtějí parádit.“*²³

Pokud dítě provede něco nežádoucího, je třeba zakročit a dítě poučit o nevhodnosti jeho chování. Nejčastěji se matkám doporučuje, aby jednaly s chladnou hlavou a dítěti vysvětlily, proč dané jednání není vhodné. *„Dala jste dítěti čas na uklidnění a získala nad ním kontrolu. Tím jste ho však ještě nenaučila nést zodpovědnost za jeho chování. Nyní je potřeba říct mu, proč nechcete, aby tak jednalo, a jaké jsou reálné důsledky jeho činu.“*²⁴

Výchovné rady jsou směřovány spíše ženám s menšími dětmi. Ukazuje se však, že i ženy větších potomků chtějí mít jejich chování pod kontrolou. Výchovný dialog může být chápán i jako přínos ve vztahu matky a dítěte. *„No, ale protože i já*

²¹ Název článku: *Co s tím?! Můžu batole občas plácnout přes zadek?* 11/2012, s. 52, Opletalová

²² Název článku: *Podnikavé mámy.* 01/2012, s. 27, odpovědná redaktorka není uvedena

²³ Název článku: *Koho je těžší vychovávat?* 02/2012, s. 56, odpovědná redaktorka není uvedena

²⁴ Název článku: *Zjednejte pořádek za 60 vteřin.* 08/2012, s. 57, odpovědná redaktorka není uvedena

jsem v době gymnaziálních studií kouřila, tak jsem to nebrala jako tragédii, za dcerou jsem zašla, ona nic nepopírala, a když mladší děti usnuly, sedly jsme si spolu na terasu a v klidu probraly výhody a nevýhody kouření. Dcera donesla krabičku a velmi slavnostně jsme si spolu zapálily. Náš vztah to obohatilo a myslím, že z dcery kuřák nebude.“²⁵

Z výchovy se vylučuje osoba otce. Matky naučené chování dětí vysvětlují pouze svým přístupem k nim. „*Snad proto, že sama fyzické tresty nepoužívám, mé děti nemají sklon k násilí.*“²⁶

I otcové chápou matky jako výhradní vychovatelky, do výchovy dítěte se nezapojují. Pokud nejsou s činy svého potomka spokojeni, osočují matky jako původce tohoto jednání, přičemž sami se o nápravu nesnaží. Takovéto jednání otců je považováno za nevhodné. „*Stává se, že někteří tatínci vyčítají svým partnerkám, že nebyly na dítě dost přísné a nedonutily ho pilněji pracovat. Takové hádky k ničemu nevedou a mohou nadělat hodně škody hlavně tehdy, když je slyší váš potomek.*“²⁷

8.1.4 Nedokonalá matka

Redaktorky na jednu stranu dávají svým čtenářkám návod, jak být dobrou matkou – jak děti správně vychovat, jak s nimi zacházet, jak k nim přistupovat... „*Vaše dvouleté dítě si s vámi vykračuje na pískoviště. Přijdete na místo, kde je hodně dětí, a jste ráda, že si spolu budou hrát. Jenže když se mezi ně dostane váš potomek, začne dětem vytrhávat z rukou formičky, někomu strhne čepici, jiného plácne lopatkou po hlavě. Jako správná matka mu domluvíte, že se to nedělá.*“²⁸

Na druhou stranu však tvrdí, že takového ideálu vlastně nelze dosáhnout. Samy čtenářky jsou plné pochybností, že pro své děti nejsou dobrými matkami, a tak je časopis uklidňuje, že v tom nejsou samy. Každá matka občas svou roli nezvládá. „*Ze zoufalství jsem se rozplakala. Nebyla jsem schopná umýt záda svému*

²⁵ Název článku: *Co s tím?! Nejdůležitější zásady při výchově.* 03/2012, s. 61, Opletalová

²⁶ Název článku: *Co s tím?! Můžu batole občas plácnout přes zadek?* 11/2012, s. 53, Opletalová

²⁷ Název článku: *Blíží se nám vysvědčení.* 06/2012, s. 55, odpovědná redaktorka není uvedena

²⁸ Název článku: *14 způsobů, jak zvládnout agresivní batole.* 06/2012, s. 54, odpovědná redaktorka není uvedena

vlastnímu dítěti!“²⁹ „Dítě jsem sice připoutala do autosedačky, ale zapoměla jsem ji připevnit na sedadlo.“³⁰

Stát se matkou je proces, který může trvat déle než samotné těhotenství. Pokud se tedy žena malého dítěte cítí ve své roli nejistá, je to proto, že se v ní mateřství teprve probouzí. Ani ve chvíli, kdy se žena skutečně stane matkou, se situace neulehčuje. Být matkou je náročná součást života. „*Nebudte na sebe přísná. Těhotenství trvá 9 měsíců a adaptace na novou situaci může být dokonce delší. Než se žena skutečně stane matkou, chvíli to potrvá. Mateřství je obrovská životní zodpovědnost. Je to smysluplná, ale vyčerpávající životní zkušenost.*“³¹

Ženy tedy chtějí být pro své potomky dobrými matkami. To se dle nich projevuje také tím, že jsou pro dítě na prvním místě. V případě, že malé dítě tíhne více k otci, nesou to velmi těžce. „*Pokud jí něco hrozí, pak snad jediné: bude-li až příliš pochybovat o tom, zda je či není dobrou matkou, bude-li ve své mateřské roli nejistá, pak tím svému synkovi může ublížit mnohem víc, než by mu mohla ublížit sebesilnější fixace na tátu.*“³²

Touha po dosažení role dokonalé matky s sebou nese pochybnosti o sobě samé, ženy se kvůli tomu cítí nešťastné a to se odráží právě ve vztahu k dítěti. „*Mějte na paměti, že vaším cílem není být ideální matka, ale šťastná matka.*“³³

Matky se dokonce obávají, že cítí-li se ve své nové roli špatně, nemají své dítě rády. Redaktorky ženy opět nabádají, aby v rámci péči o dítě nezapomínaly ani samy na sebe. „*Nezapomínejte na svoje vlastní potřeby. Snažte se spát, dobře jíst a pokuste se nemít pocity viny proto, jak se cítíte. To, že máte skleslou náladu, ještě neznamená, že jste špatná matka nebo že nemáte ráda svoje miminko.*“³⁴

Ženy jsou ujišťovány v tom, že je naprosto normální, že je mateřství vyčerpává a necítí se spokojeny. Časopis tvrdí, že cílem ženy je být šťastnou matkou, zároveň však dodává, že matky, které navenek tvrdí, že jsou ve své roli

²⁹ Název článku: *Trapasy s novorozencem*. 02/2012, s. 43, odpovědná redaktorka není uvedena

³⁰ Název článku: *Trapasy s novorozencem*. 02/2012, s. 43, odpovědná redaktorka není uvedena

³¹ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

³² Název článku: *Poradna: Syn je fixován na otce*. 11/2012, s. 37, Šmolka

³³ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

³⁴ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

šťastné, stejně někde uvnitř sžírají pochybnosti. „*Máte holčičku, která je nyní náročná na pozornost, takže je normální, že jste vyčerpaná a frustrovaná ze své rodičovské role. Je prima, že si to přiznáváte a netváříte se jako konvenční maminka „ách-právě-ten“-prožívám-nejkrásnější-chvíle-života“.*“³⁵

Nejenže si samy ženy myslí, že nejsou dobrými matkami, bojí se, že je jako špatné matky bude hodnotit i okolí. Je pro ně hroznou představou, pokud by na ostatní lidi (hlavně na ženy) zapůsobily jako špatný rodič. Touží po uznání toho, že svou mateřskou roli dobře zvládají. „*Pro každou matku je záchvat vzteku na veřejnosti černá můra. Příčiny jsou jasné. Máte pocit, že ostatní ženy si budou o vás myslet, že jste špatný rodič. Vychovala jste přece dítě, které se nedovede ovládat. ... Když vypadáte klidně a máte vše pod kontrolou – ano, i tehdy když neděláte nic, abyste zastavili záchvat vzteku – tehdy si ostatní přihlížející pomyslí: „To je dobrá matka“.*“³⁶

Strach nemají jenom z odsuzujících pohledů, ale také z přímé konfrontace s jinou matkou. Obávají se, že jim byť i cizí žena vytkne jejich jednání vůči potomkovi. Jsou si vědomy jakýchsi standardů, podle kterých by měly dítě vychovávat, a pokud se od nich nepatrně odchýlí, očekávají negativní reakce okolí. „*Je pravda, že jsem se občas bála, která maminka z okolního domu na mě zazvoní a přijde mi vysvětlovat, že zbraně (poznámka: plastové) nejsou vhodné hračky pro děti.*“³⁷

8.1.5 Nevyrovnaná matka

Family Star popisuje matku jako labilní, vynervovanou, vyčerpanou a smutnou ženu. Opět své čtenářky ujišťuje, že takové pocity jsou normální. Většina matek se takto cítí. „*I když žádnou těhotnou ženu ani nenapadne, že po narození*

³⁵ Název článku: *Co s tím?! Jako matka jsem totálně zklamala.* 04/2012, s. 44, Opletalová

³⁶ Název článku: *Zkroťte je s úsměvem.* 04/2012, s. 53, odpovědná redaktorka není uvedena

³⁷ Název článku: *Mám za muže vojáka.* 05/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

dítěte bude skleslá a její radost nebude taková, jak si představovala, smutek po porodu cítí až dvě třetiny matek.“³⁸

Být matkou malého dítěte je fyzicky vyčerpávající. Matky se svým dětem tolik věnují, že nemají čas ani na základní každodenní úkony. *„Byla jsem unavená a nevyspalá. Během týdne jsem spala asi jen 5 hodin, neměla jsem čas se ani osprchovat, ani převléknout.“³⁹* Ženy kvůli uplakanému dítěti trpí nedostatkem spánku a jejich psychický stav je špatný. *„Ondrášek byl dráždivý, neustále ječící miminko, které usnulo jen naprostým vyčerpáním. Navíc trpěl na nadýmání břicha, takže jsme nemohla téměř nic jíst, byla jsem vyčerpaná, frustrovaná a vynervovaná.“⁴⁰*

O své dítě mají velký strach. I banalita stačí k tomu, že je vyvede z míry a na pomoc volají odborníka. *„Začala jsem hysterčit a volala dětskou pohotovost. Když přišel doktor, řekl mi, že jsem ji jen překrmila.“⁴¹*

Ženy mají obavy, že si je jejich dítě neoblíbí. Touží po tom získat si lásku svého dítěte, a proto dělají všechno, co mu na očích vidí. *„Jste vnitřně nejistá a bojíte se, že vás dítě nebude mít rádo, když mu nedovolíte všechno, co chce.“⁴²*

Nastávající matky mají o mateřství zkreslené představy. Realita není taková, že je žena šťastná, je naopak vyčerpaná a vynervovaná a na své dítě se utrhuje kvůli maličkostem. *„Naivní představy dostávají záhy na frak. Třeba ve chvíli, kdy ztrhaná a nervózní zaječíte na dceru jenom proto, že se s protáhlým obličejem rýpe v jídle.“⁴³*

Negativní pocity ženy nemají čistě jen ze své mateřské role. Jsou sklíčeny také ze své poporodní váhy a z toho, že zůstávají samy doma a chybí jim sociální kontakty. Nejsou nepříjemné jen na své děti, ale také na partnera. *„Ano, po porodu*

³⁸ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 36, odpovědná redaktorka není uvedena

³⁹ Název článku: *Trapasy s novorozencem.* 02/2012, s. 43, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴⁰ Název článku: *Máme hyperaktivní dítě.* 02/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴¹ Název článku: *Trapasy s novorozencem.* 02/2012, s. 43, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴² Název článku: *Nevyrovnaná matka.* 11/2012, s. 55, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴³ Název článku: *Nevyrovnaná matka.* 11/2012, s. 54, odpovědná redaktorka není uvedena

jsem měla patnáct kilogramů navíc, asi jsem nebyla moc přitažlivá a občas mi ujely nervy. Komu by ale neujely, když je doma se dvěma malými dětmi?“⁴⁴

Ženy potřebují ulevit nahromaděný tlak a používají k tomu právě své dítě. Není však vhodné, aby dítě bylo pro matku hromosvodem. Matky by se měly naučit ulevit si jiným způsobem. *„Takže místo toho, abyste na dítě křičela: „Kolikrát jsem ti říkala, že nesmíš...“, zkuste si třeba (v koupelně) pořádně nahlas zařvat Ááááááá.“*

45

8.1.6 Shrnutí

Reprezentace matky podávaná časopisem Family Star je poněkud nesourodá. Obsahy článků se vzájemně popírají. Bylo určeno pět přívlastků, kterými lze charakterizovat matku.

Pro ženu je mateřská role v jejím životě primární. Matky své dítě už od narození zbožňují a jsou mu plně odevzdané. S malým dítětem tráví svůj veškerý čas. Chtějí, aby i ze strany dítěte bylo pouto silné. Proto velmi těžce nesou, mají-li pocit, že dítě více tíhne ke svému otci. Časopis jedním dechem tvrdí, že je to naprosto přirozené a správné. Hned druhým však dodává, že věnovat se přespříliš dítěti není vhodné ani pro matku, ani pro její ratolest. Dítě je pak silně fixováno pouze na matku a stává se rozmazleným. Ženy by neměly mateřství plně propadnout. Důležité je nezapomínat na přátele a koníčky, kterým se žena věnovala před porodem.

Family Star se také věnuje pracovnímu životu ženy. U žen se předpokládá, že rodičovskou dovolenou tráví v domácnosti péčí o své malé dítě nebo děti. Jsou podporovány, aby rodičovskou dovolenou využily výhradně k péči a výchově dítěte. Rodičovská dovolená a zaměstnání se nedá vlastně ani skloubit, protože mít malé dítě je pro ženu časově i fyzicky velmi náročné. Nicméně značný prostor časopisu je věnován příběhům matek, které na rodičovské dovolené pracují. Buďto všechno hravě zvládají samy nebo mají někoho na hlídání. Hlavním motivem brzkého návratu do práce nebývají ani tak finance jako spíše potřeba sociálních kontaktů. Objevují se i matky-kariéristky, pro které zůstává úspěšnost v zaměstnání prioritou i

⁴⁴ Název článku: *Opuštěné s miminkem*. 08/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴⁵ Název článku: *Zjednejte pořádek za 60 vteřin*. 08/2012, s. 57, odpovědná redaktorka není uvedena

po narození potomka. Nepřizpůsobují se svým dětem, ale naopak děti přizpůsobí svému režimu.

Matky jsou dále charakterizovány jako hlavní osoby, které mají na starost výchovu potomka. Vychovávat dítě je velmi zodpovědné a vyčerpávající. Samy ženy však tento úkol dobrovolně přijímají a chtějí mít výchovu dítěte plně pod kontrolou. Pokud se dítě nechová zrovna podle představ svých rodičů, muži obviňují své partnerky, že se ve výchovném působení dopustily chyb.

Žádná žena není dokonalou matkou. Vžít se do mateřské role nějaký čas trvá a zejména čerstvé matky čelí pocitům nejistoty a strachu. Jenže ženy právě těmi dokonalými a správnými matkami být chtějí. Jejich negativní pocity pramení právě z obav, že se jimi nestanou. Časopis ženu uklidňuje, že jejich cílem přece není stát se dokonalou matkou. Dokonalá matka je ideální typ, kterého nelze dosáhnout. Zároveň však ženám radí, jak se mají chovat, aby se dokonalými matkami staly. Ženy se tak snaží dosáhnout mety, která je vlastně nedosažitelná. Samy sebe občas považují za špatné matky a je pro ně přímo černou můrou, pokud by je takto označilo okolí.

Mateřství je také popisováno jako stresové období. Ženy jsou vyčerpané a vynervované, na své potomky křičí kvůli banalitám. Negativní pocity spojené s mateřskou rolí jsou však přirozené a normální. Bezdětné ženy si mateřství představují jako procházku růžovým sadem. Realita je však odlišná a proto je čeká rozčarování. Matky na tom bývají psychicky špatně.

8.2 Otcovství

Otcovství v časopise Family Star není věnován takový prostor jako mateřství. V každém čísle je mužům určena jedna strana časopisu, kde jsou vždy vyjádřeny názory tří mužů na určité téma spojené s rodičovstvím. V dalších článcích bývá osoba otce občas zakomponována. Ani v jednom vydání časopisu však nebyl článek určený přímo otcům. Obraz otce je formován prostřednictvím názorů redaktorek a životních příběhů a zkušeností čtenářek časopisu.

Pomocí analýzy bylo určeno pět kategorií, kterými lze otce reprezentovaného časopisem Family Star charakterizovat. Otec se do péče o dítě zapojuje spíše v momentech, kdy se matka z nějakého důvodu o něj nemůže sama postarat. Jeho péče je vnímána jako nedokonalá. Důležitou rolí otce je ekonomicky podporovat rodinu. Z pracovních důvodů netráví se svými dětmi tolik času. A pokud na děti nějaký volný čas má, věnují se společně rozvíjením zájmové činnosti, kterou otec vybírá dle svých preferencí. Časopis také připouští možnost rozchodu rodičovského páru. V takovém případě se otcovská role oslabuje, protože děti automaticky zůstávají se svou matkou.

8.2.1 Otec na druhém místě

Otec je jako rodič stavěn na vedlejší kolej. Matka je a chce být pro dítě výhradní osobou, která o něj pečuje a vychovává ho.

V podstatě dítě tráví veškerý čas s matkou a tím pádem ani na svého otce není zvyklé. Svět dítěte se scvrkává pouze na matku, v jeho životě chybí další osoby a podněty. *„Je jí sedm měsíců, určitě zvládne pohlídání, obzvláště, když si ji vezme do náručí někdo, kdo jí je blízký, tatínek, babička dědeček... A tak ji začnete postupně zvykat na další osoby a svět kolem ní.“*⁴⁶

Zapojení otce však také záleží na partnerčině iniciativě. Matky si ale dítě zabírají pro sebe. Osoba otce je stavěna na stejnou úroveň jako prarodičů dítěte, jeho strýců a tet. Matka stejnou měrou svěřuje dítě jeho otci jako členům širší

⁴⁶ Název článku: *Co s tím?! Chce se pořádk nosit, a já už nemůžu...* 07/2012, s. 47, Opletalová

rodiny. „Už jste zkoušela zapojit další osoby – tatínek, babičky, dědečkové, tetičky, strýčkové – zkuste každého, kdo vás napadne!“⁴⁷

Některé ženy si na dítě dělají takové nároky, že mužům ani neumožní rozvíjet jejich otcovskou roli. „Zejména ženy se u prvního potomka své role matky chopí s takovou vervou, že si dítě až uzurpují a nehodlají se o ně s nikým „dělit“.“⁴⁸

Otcové jsou si angažovanosti své partnerky vědomi, a proto se bojí, že jim jejich žena nebude věnovat kvůli dítěti svůj čas. Nedostatek ženina času však pramení z toho, že muži svým partnerkám s malým dítětem nepomáhají. „Hodně budoucích otců má strach, že s příchodem miminka budou odstrčení. Přitom nejdnou stačí, aby mladé mamince více pomohli a dopřáli jí dostatek času na oddech.“⁴⁹

Předpokládá se, že muž tráví celý den v zaměstnání, zatímco žena zajišťuje chod domácnosti a péči o děti. Po příchodu z práce domů se nevěnují ani dětem, ani domácím pracím. Proto jsou otcové vybízeni k větší aktivitě. „Pánové by měli pokud možno přijít z práce dříve, než zapadne slunce. Partnerce je potřeba pomoci s péčí o děti i domácími pracemi. Žena totiž není stroj. A tak vám zůstane více času na povídání si nebo společné sledování TV.“⁵⁰

Muži jsou tedy nabádáni, aby i oni pečovali o dítě, avšak jejich partnerky je k péči pouští jen s nelibostí. I v případě, že se otec dítěte sám nabídne, že se zapojí, může být ženou odmítnut. Jejich péče je totiž hodnocena jako nedokonalá. Muži se tak necítí být součástí rodiny. Pevný vztah otce a jeho potomka není samozřejmostí. Buduje se i na základě pečovatelské role otce, kterou však muži nezastávají. „I když mužova péče o dítě je trochu jiná, z ženského pohledu možná nedokonalá, překonejte obavy a dopřejte partnerovi chvíle otcovství. Jeho péče může dítě rozvíjet v jiných směrech, určitě se odrazí na jejich vzájemném hlubším

⁴⁷ Název článku: *Co s tím?! Při loučení ve školce pláče a vyvádí...* 01/2012, s. 65, Opletalová

⁴⁸ Název článku: *Zkouška vztahu.* 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

⁴⁹ Název článku: *Zkouška vztahu.* 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁰ Název článku: *Zkouška vztahu.* 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

vztahu a muž se nebude cítit vyloučen z rodinného kruhu. Zapojte partnera, využijte jeho zájmu a ochoty vám pomoci a oceňte ji.“⁵¹

Ženy jsou se svými dětmi neustále. I pokud se otec dítěti věnuje, partnerka na vše bedlivě dohlíží. Není obvyklé, aby otec se svým malým dítětem zůstal úplně sám. „Kamarádka ale určitě nic nezkazí, pokud si alespoň někdy od synka také trochu odpočine a nechá ty své dva „chlapy“ samotné.“⁵²

V situaci, kdy dojde na lámání chleba, není pro muže samozřejmostí, že by měl následovat svou rodinu. Zatímco matka automaticky chce být s dětmi, otec o takovém rozhodnutí musí dlouze přemýšlet. „Ani Sylvain se se mnou nebavil, protože se ze mě stala nabroušená manželka a matka. ... Řekla jsem si dost! Vracím se domů. Naštěstí Sylvain po dlouhém rozhodování prohlásil, že pojede s námi.“⁵³

8.2.2 Pracující otec

Časopis Family Star tvrdí, že v minulosti muž ekonomicky zajišťoval rodinu a ženinou doménou byla domácnost a děti. V dnešní době ale není role ženy a muže tak jasně vyhraněná. Připouští sice vstup žen na pracovní pole, ale o vstupu mužů na pole pečovatelů dětí se nezmiňuje. Primární role mužů v rámci rodinného života je mít zaměstnání. „Kdysi byla role muže a ženy jasně vymezená. Muž zabezpečoval rodinu, žena se starala o domácnost a děti. V současnosti se ženy realizují ve své práci a odchod na mateřskou dovolenou pro ně bývá psychicky náročný.“⁵⁴

Přestože jsou i ženy ekonomicky aktivní, mužův příjem je považován za hlavní zdroj domácnosti. „Protože tou dobou manžel přišel o práci a finančně jsme na tom byli bídě...“⁵⁵ Současně je však tvrzeno, že pokud žena odejde na rodičovskou dovolenou a tudíž nedostává pravidelnou mzdu, ale jen rodičovské

⁵¹ Název článku: *Zkouška vztahu*. 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵² Název článku: *Poradna: Syn je fixován na otce*. 11/2012, s. 24, Šmolka

⁵³ Název článku: *Mám rodinu s cizincem*. 09/2012, s. 22, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁴ Název článku: *Zkouška vztahu*. 05/2012, s. 44, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁵ Název článku: *Podnikavé mámy*. 01/2012, s. 27, odpovědná redaktorka není uvedena

příspěvky, finanční situace rodiny se také znatelně zhorší. Nejen mužův, ale i ženin příjem je považován za důležitý. „Výpadek příjmu po odchodu ženy na mateřskou nebo rodičovskou dovolenou totiž velmi zatíží rodinný rozpočet.“⁵⁶

Chodit do práce je přímo povinností muže. Někteří otcové i přes pracovní vytížení svým partnerkám s dětmi a domácností pomáhají, a pokud se přidá i jiná důležitá aktivita, kterou je nutno mužem vykonat, ženy pociťují, že jim pomocná ruka partnera schází. „Začali jsme stavět dům, manžel se musel věnovat práci i stavbě a já musela vše zvládnout sama. Nakonec jsem si našla alespoň paní na úklid, to mi hodně ulehčilo.“⁵⁷

Množství společného času s dětmi je ovlivněno pracovní aktivitou jejich otce. Pokud chce s rodinou strávit delší časový úsek, musí si v zaměstnání dojednat volno. „Učiníte z návštěvy rodinný výlet (manžel si zařídil volno v práci), kdy cestou do ZOO, na hřiště, aquaparku se mimochodem stavíte u zubaře.“⁵⁸

Po každodenním návratu z práce se muž nehrne za svým dítětem, chce být se svou partnerkou a očekává její zájem a podporu. Ženám je doporučováno, aby hned partnerovi nesdělovaly novinky ze života jejich ratolesti. Muži chtějí po příchodu domů zažívat spíše chvíle partnerské, než ty rodičovské. „A pokud přijde manžel z práce, nazačněte mluvit hned o dítěti. Projevte zájem o to, jak prožil den v práci, a snažte se být pozitivní, i když jste unavená.“⁵⁹

Pokud je muž nezaměstnaný, deficit finančního příjmu vynahrazuje rodině tím, že se aktivně zapojuje do péče o dítě. „Tatínek dcery zatím školu dokončil, a ještě než nastoupil do práce, pomáhal s hlídáním.“⁶⁰

⁵⁶ Název článku: *Finanční průvodce pro rodiče v roce 2012*. 01/2012, s. 46, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁷ Název článku: *První, druhé, třetí... těhotenství*. 10/2012, s. 33, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁸ Název článku: *Podíváme se mu na zoubek*. 12/2012, s. 59, odpovědná redaktorka není uvedena

⁵⁹ Název článku: *Zkouška vztahu*. 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁰ Název článku: *Když děti mají děti*. 10/2012, s. 22, odpovědná redaktorka není uvedena

8.2.3 Otec zastupitel

Je-li u dítěte přítomna jeho matka, otec zůstává většinou v pozadí. Jsou však situace, kdy je matka nucena buďto odcestovat mimo domov nebo se po kratší či delší časový úsek nemůže dítěti věnovat. V těchto situacích otec matku „zastupuje“.

„Jednou jsem musela někam odjet a naše dvouměsíční dcera zůstala s mým manželem.“⁶¹

Ženy se při dlouhodobém hlídání dítěte nespolehnají jen na mužský faktor svého partnera. Pokud mají možnost, zapojují ženské rodinné příslušníky. I krátká doba, po kterou otec své malé dítě hlídá, je pro něj velmi stresová. Muži jsou ve věcech péče o dítě nejistí.

„Není snadné odejít od tak malého dítěte, přiznávám se, že jsem asi dva měsíce byla nervózní. Měla jsem velký strach a ještě větší měl manžel, kterého čekalo ranní hlídání, než babička dorazila.“⁶²

Pokud matka musí z domova odjet, oběma partnery je to vnímáno jako krizové období. Matky nerady nechávají dítě na starost otcům a sami otcové se v roli pečovatelů moc necítí. Proto je nutné zajistit spolehlivou osobu na hlídání.

„Jindy se stalo, že jsme měli doma krizi, protože jsem musela dvakrát na služební cestu a pokaždé byl problém s hlídáním.“⁶³

Není samozřejmostí, aby otec trávil čas se svým dítětem. Pokud se o dítě stará, žena mu za to vyjadřuje vděk. Otec je brán jako zástupná osoba, která dítě na chvíli pohlídá a jeho partnerka se může mezitím věnovat vlastním činnostem.

„Jako všechny maminky využívám hlídání, abych mohla pracovat nebo měla chvíli pro sebe. Za to patří díky mému manželovi, babičkám a dědečkům.“⁶⁴

Jestliže muž není vystaven situaci, kdy je jeho partnerka dlouhodobě z domu a on ji musí zastoupit, dětem se dobrovolně nevěnuje. Ženy jsou nuceny své partnery žádat, aby dítě na chvíli ohlídali a ony měly čas pro sebe. S žádostí se vždy neobrací jen na otce dítěte. Může být směřována i rodině nebo přátelům.

„Nečekejte, že se vám někdo nabídne. Pokud jste opravdu velmi vyčerpaná,

⁶¹ Název článku: *Trapasy s novorozencem*. 02/2012, s. 42, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶² Název článku: *Babi a děda ve službě*. 04/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶³ Název článku: *Babi a děda ve službě*. 04/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁴ Název článku: *Podnikavé mámy*, 01/2012, s. 27, odpovědná redaktorka není uvedena

požádejte o pomoc rodinu nebo blízké přátele. Nestyděte se poprosit partnera, příbuzné nebo kamarády, aby se šli projít se starším dítětem do parku nebo pohlídali miminko, zatímco si vy na chvíli lehnete.“⁶⁵ Otec se bez žádosti partnerky dítěte neujme ani na takovou dobu, aby měla možnost se vykoupat. „Požádejte partnera, aby pohlídal miminko, a vy si zatím můžete dát relaxační koupel.“⁶⁶

Je poukazováno na to, že péče mužů o dítě je nedokonalá. Muž je zobrazován jako nešika. „*Na chvíli jsem si šla odpoledne zdřímnout, a když jsem se vzbudila, zjistila jsem, že manžel dal Radkovi malou ruční odsávačku hlenů místo dudlíku.“⁶⁷*

Otec, který děti v nepřítomnosti matky hlídá, dostane od své partnerky přesné pokyny, podle kterých se řídí. Tím je opět zdůrazňováno, že ženy považují mužskou péči o děti za nedokonalou, proto chtějí, aby dělali přesně to, co by na jejich místě dělaly ony a nenechávají jim volné pole působnosti. Vzhledem k tomu, že muži jsou nejistí pečovatelé, zároveň pro ně tyto pokyny mohou být úlevné. „*Dítě pláče, ruší, odvádí od práce. Znamenalo to pro mne neustále odsávat mléko. Manžel přišel z práce v půl šesté, předali jsme si dítě nebo později děti, pokyny co, kdy, kde, a on je obstaral.“⁶⁸*

Důsledkem toho, že otcové s dětmi netráví mnoho času, nevzniká mezi nimi nijak silné pouto. Vzájemný vztah tak může být prohlouben až v dospělosti, pokud spolu tehdy volné chvíle tráví. „*Zajímavé je, že teď, když už jsem dospělá, na sebe s tátou máme konečně dost času. Našli jsme k sobě cestu, moc si rozumíme.“⁶⁹*

⁶⁵ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁶ Název článku: *Proč nemám radost?* 03/2012, s. 37, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁷ Název článku: *Trapasy s novorozencem.* 02/2012, s. 43, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁸ Název článku: *Děti do rozjeté kariéry.* 07/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

⁶⁹ Název článku: *Babi a děda ve službě.* 04/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

8.2.4 Zájmový otec

Otec je dále zobrazován jako ten z rodičů, který s dítětem pěstuje nějakého koníčka. Se svým potomkem se věnuje aktivitám, které sám provozuje a baví ho. Neznamená to však, že vždy, když se určené aktivitě muž věnuje, provozuje ji zároveň se svým dítětem. „*Takže začal hrát na piano a cvičí tak, že když běží kolem klavíru, zahraje a běží dál. Tatínek je pianista, takže si občas zahrají spolu.*“⁷⁰

Někteří muži svou otcovskou roli chápou právě jako „zájmového“ otce. Jelikož s příliš malým dítětem koníčka rozvíjet nelze, jejich čas přichází až ve chvíli, kdy dítě povyroste a je schopné danou aktivitu zvládnout. Muži s tímto názorem se o své malé dítě vůbec nestarají. Čtenáři jsou od takového chování odrazováni - dítě totiž v pozdějším věku nemusí o náhlou otcovu přítomnost stát. „*Trochu opačným extrémem je pak představa mužů, že o malé děti se má starat výhradně žena a čas otce přichází v momentě, kdy je dítě rozumnější a lze s ním konečně pěstovat nějaký sport či koníčka. Pak se však snadno může stát, že dítě už nemá o otcovu náklonnost takový zájem, jaký on očekával. Na budování pevného vztahu už může být pozdě.*“⁷¹

Otcové volné chvíle s dětmi naplňují aktivitami, které jejich děti baví. Snaží se, aby měl společně strávený čas nějaký smysl. Zejména pak vybírají činnosti, které baví i muže samotné. Při zájmové činnosti však nemusí být s dítětem pouze samotný otec. Může se jednat i o aktivity, které provozuje celá rodina společně. „*Když vidím tatínka – ředitele významné firmy, který se dokáže vrátit do dětských let, odvázat se a nasadit všechny síly, aby vyhrál v rodinném klání pro svého syna výhru, a vidím radost dětí, pak si říkám, že moje práce má smysl.*“⁷²

O koníčcích dítěte rozhoduje jeho otec. „*Vzhledem k tomu, že se manžel od dětství věnuje aktivně fotbalu, tak chtěl, aby syn také sportoval.*“⁷³

Zájmy dětí jsou tedy ovlivněny prioritami jejich otců. Ne vždy se však otcové zájmové činnosti s dětmi věnují. Někdy jejich aktivita spočívá pouze v tom, že nakoupí hračky dle vlastního výběru a uvážení. Muži chtějí, aby se dítě vydalo jejich

⁷⁰ Název článku: *Máme hyperaktivní dítě*. 02/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷¹ Název článku: *Zkouška vztahu*. 05/2012, s. 45, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷² Název článku: *Podnikáme s dítětem*. 06/2012, s. 69, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷³ Název článku: *Házená*. 02/2012, s. 65, odpovědná redaktorka není uvedena

směrem, ale nutně to neznamena, že kvůli tomu s ním budou trávit více času. „Už jsem si zvykla, že zatímco ostatní kluci si hráli s autíčky, náš syn si už od raného věku hrál raději s pistolkami. Má doma plnou bednu pušek a pistolí. Netuším, zda je to tím, že tatínek i dědeček jsou vojáci, a proto jim připadalo normální koupit plastovou pistolí.“⁷⁴

8.2.5 Nepřítomný otec

Časopis Family Star předpokládá, že rodiče dítěte žijí ve společné domácnosti a jejich partnerský vztah je stabilní. Dotýká se však i možnosti, že se rodičovský pár rozejde. Jedinou popisovanou variantou je potom ta, že děti automaticky zůstávají se svou matkou, zatímco otec bydlí jinde. Otec potom své děti vídá ve vymezeném čase. V případě rozcházejících se rodičů se také předpokládá, že dítě má k otci již vypěstované pouto. Očekává se, že žena je tou, kdo dětem vysvětluje, co se mezi jejich rodiči odehrálo. „Čím více řeknete dětem o tom, kde bude odcházející partner žít a kdy ho budou moci vídat, tím lépe. Děti potřebují okamžitě vědět, že jejich vztah s tatínkem nekončí, i když už nebudou bydlět pod jednou střechou.“⁷⁵

Muž doma s dětmi a partnerkou netráví moc času ani před samotným rozchodem. Pokud se rozhodne, že s partnerkou již nechce nadále být, odstěhuje se od ní a od dětí, aniž by vůbec připouštěl variantu, že by s dětmi zůstal on. Muži jsou toho názoru, že děti patří matce. „Manžel chodil domů pozdě, najedl se, vyspal, čistě oblékl a zase odešel. Po bolestivém rozhovoru, kdy mi řekl, že chce odejít, jsem mu sbalila všechny věci a on skutečně odešel. Zůstala jsem s dětmi sama. Ale hroutit se, na to jsem nemohla ani pomyslet!“⁷⁶

Vztah neukončují pouze muži, i ženy mohou být iniciátorkami rozchodu. Jsou schopné odejít od muže, který byl dobrým a aktivním otcem. Nový partner se o dítě nezajímá, a tak svého rozhodnutí později litují. Ženy jsou od ukončení vztahu s otcem svého dítěte odrazovány. „Odcházet s půlročním dítětem od jeho otce je

⁷⁴ Název článku: *Mám za muže vojáka*. 05/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷⁵ Název článku: *Jak jim říct, že se rozcházíme?*, 02/2012, s. 67, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷⁶ Název článku: *Opuštěné s miminkem*. 08/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

zpravidla poněkud pošetilé. Zvláště když ho miloval a dokázal se mu patřičně věnovat. Odcházet za jiným mužem je pak pošetilé vždy. Představa, že když bude milovat mne, bude milovat i mé dítě, patří do kategorie dosti naivních mýtů.“⁷⁷

Vzdálení otcové jsou pak popisováni jako muži, kteří na své děti pravidelně přispívají. Muž si je vědom partnerčiny těžké ekonomické situace, a tak kromě výživného platí i další nezbytné výdaje. O děti se nestará jenom prostřednictvím finančního zabezpečení, má zájem s nimi i přes rozpad vztahu udržovat kontakt. *„Na obranu svého exmanžela musím ale říct, že se k nám choval hezky, zajímal se o děti, poctivě nám platil nájem a dával mi peníze na živobytí (s mateřskou bych ani omylem nevystačila).“⁷⁸*

Předkládán je i obraz muže, který svou otcovskou roli vůbec neplní. V tomto případě dal muž jasně najevo, že o potomka nestojí. Žena se i přesto rozhodla dítě si ponechat. Muže pak neobměkčí ani narození dítěte. Odmítá se o něj starat. *„Její otec už měl jedno dítě, druhé nechtěl, a tak mě v sedmém měsíci nechal na holičkách. A když se Terežka narodila, neplatil mi alimenty.“⁷⁹*

Některé matky po rozchodu páru neumožňují otci styk s dětmi. Myslí si, že je to pro jejich děti dobré, ale ve skutečnosti jim absence otce škodí. Ačkoliv tedy Family Star přenechává podstatně větší díl péče a výchovy dětí na matkách, zároveň připouští, že otcovská role je také potřebná. *„Matky, které připraví své děti o možnost vidat jejich otce, jim velmi škodí, aniž si to uvědomují.“⁸⁰*

Nepřítomným se otec nestává jenom v případě rozchodu partnerů. Muži, kteří v rámci svého povolání hodně cestují, své děti také vídají málo. Na rozdíl od žen si muži nevybírají povolání nutně podle toho, zda jim bude umožňovat trávit čas se svými dětmi. Nepřítomnost otce je pro děti obtížné období. *„Šimon si svého tatínka neužil ani na Vánoce. Ten odletěl v listopadu na zahraniční misi a vrátí se až v červnu. Nejtěžší je to vždy na začátku, když tady tatínek najednou není.“⁸¹* Návrat muže zpět do rodinného prostředí je přirovnáván k šoku. Muž je schopný si během

⁷⁷ Název článku: *Dobrá rada*. 03/2012, s. 22, Šmolka

⁷⁸ Název článku: *Opuštěné s miminkem*. 08/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

⁷⁹ Název článku: *Život plný odříkání*. 09/2012, s. 10, odpovědná redaktorka není uvedena

⁸⁰ Název článku: *Jak jim říct, že se rozcházíme?*, 02/2012, s. 67, odpovědná redaktorka není uvedena

⁸¹ Název článku: *Mám za muže vojáka*. 05/2012, s. 20, odpovědná redaktorka není uvedena

relativně krátké doby navyknout na absenci rodinného života. Matka s dětmi je schopná bez problému fungovat osamoceně. Při nepřítomnosti otce z pracovních důvodů si tedy muž ponechává roli živitele, ale jinak se bez něho dokáže rodina obejít. Tuto skutečnost nepřijímá snadno. „*Myslím, že návrat třeba po půl roce je spíš šok pro muže, který si zvykl na samotu, a najednou se na něho sesype celá rodina. Navíc zjistí, že se jeho žena dokáže o všechno postarat, že rodina funguje i bez něho. Pak je třeba být citlivá, milá, mít pochopení a dát mu najevo, že ho potřebujete – což je pravda, ne?*“⁸²

8.2.6 Shrnutí

I v poskytovaném obrazu otce lze nalézt několik protikladů, není jich však tolik jako v obraze matky. Jednoduše lze shrnout, že časopis Family Star otce předkládá jako rodiče, který se nevěnuje péči ani výchově dětí. Chce, aby děti měly stejné zájmy jako on, to však neznamená, že s nimi zálibu sám osobně rozvíjí. S dětmi tráví minimum času. Jeho jedinou funkcí je mít zaměstnání, ale role živitele je narušena tím, že i ženy mají příjem.

Pro dítě je otec umístěn až za matkou. Otcové se o své děti vůbec nestarají. Všechnu péči zajišťují ženy. Ty tak nemají čas na sebe, ani na svého partnera. Proto jsou muži nabádáni, aby s dětmi pomáhali a ženy vybízeny, aby partnery o pomoc žádaly. Pokud ženy mužům neřeknou, aby se svým dětem věnovaly, nečiní tomu tak. Protikladem je pak tvrzení, že muži se o své děti nestarají, protože je k tomu jejich partnerky nepouští. Některé ženy si dítě doslova uzurpují pro sebe a nechtějí se o něj dělit ani s jeho právoplatným otcem. I když se sám muž nabídne s tím, že chce aktivně plnit svou otcovskou roli, může být partnerkou odmítnut. Muž je nešikovný a o dítě se neumí postarat stejně plnohodnotně jako matka.

Otcovství je spojeno s povinností mít zaměstnání. Role živitele však není jednoznačná, ženin příjem je také považován za důležitý. Někteří otcové po příchodu ze zaměstnání věnují čas dětem a domácím pracím. Většinou je však pracující otec zobrazován jako člověk, který je celý den mimo domov a na nic jiného nemá čas.

⁸² Název článku: *Mám za muže vojáka*. 05/2012, s. 21, odpovědná redaktorka není uvedena

Své otcovství mohou muži více projevít ve chvílích, kdy s dítětem není jeho matka a je potřeba, aby ji někdo zastoupil. V takových chvílích jsou však muži nejistí a obávají se, že se o dítě nedokážou správně postarat. Ani jejich partnerky jim děti nesvěřují s velkou ochotou. Pokud mají možnost, sahají do řad prarodičů potomka nebo svých přátel. Otcové se svými dětmi nemají moc pevné pouto. Citová vazba je více zmiňována v případech nepřítomných otců, kdy dětem jejich otec schází a i otci děti chybí, proto má zájem se s nimi nadále vídat.

Muži se většinou zapojují až v momentě, kdy jsou jejich děti větší a mohou s nimi pěstovat nějakého koníčka. Koníčka volí dle svých preferencí. Vyberou aktivitu, kterou sami ve volném čase provozují, a která je baví a tu projektují do svého potomka. Dítěti vyberou směr, kterým by se mělo ve volném čase ubírat, ale neznamená to, že volnočasovou aktivitu budou nutně provádět společně.

Pokud se rodiče rozejdou, dítě automaticky připadne matce. Ani matka, ani otec nezvažují jinou variantu. V případě, že jsou děti chtěné, se otec po rozchodu o děti zajímá a přispívá na živobytí. V případě, že muž dítě nechtěl, se o něj po rozchodu nezajímá. Otec je svým dětem vzdálen nejen po rozpadu partnerského vztahu, ale také v situacích dlouhých služebních cest.

8.3 Porovnání reprezentace mateřství a otcovství v časopise Family Star

Pro usnadnění vzájemného porovnání a zpřehlednění obrazu mateřství a otcovství v časopise Family Star byla vytvořena tabulka. Na levé straně tabulky jsou abecedně seřazeny tematické okruhy, ke kterým je rodičovství časopisem vztahováno. Na pravé straně tabulky jsou pak výroky, kterými jsou jednotlivá témata charakterizována u ženy a muže.

	Žena	Muž
Citové pouto k dítěti	<ul style="list-style-type: none"> • Vzniká ihned po narození potomka. • Touží po lásce dítěte. • Obavy, že své dítě nemilují. • Uzurpuje si dítě pro sebe. • Pouto trvá celý život. 	<ul style="list-style-type: none"> • Není samozřejmostí, musí se budovat. • Dítě může tíhnout více k otci – matka špatně snáší. • Slabé pouto. • Může vzniknout až v dospělosti dítěte.

Domácí práce	<ul style="list-style-type: none"> • Hlavní díl na ženě. • Potřeba mít domácnost pod dohledem. • Delegace na jiné členy rodiny. • Pomocná síla na úklid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vypomáhá. • O pomoc musí být požádán. • Vůbec nepomáhá.
Péče o dítě	<ul style="list-style-type: none"> • Pečuje. • Stále dítěti nablízku. • Nechtějí partnery k péči pouštět. • Není dobré, když je pořád s dítětem. • Ženy pečují lépe. • Raději svěří dítě jiným rodinným příslušníkům než partnerovi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepečuje. • Málokdy s dítětem o samotě. • Nedokonalá. • Muž chce pečovat, ale není mu to ženou dovoleno. • Pečuje jenom, když musí. • Pečuje, když je o to požádán. • Péče ho stresuje. • Ohledně péče dostane od partnerky pokyny.
Psychický stav rodiče	<ul style="list-style-type: none"> • Frustrovaná, vyčerpaná, vystresovaná, smutná... • Dělalí scény. • Ulevují si na dítěti, popřípadě partnerovi. 	O psychickém stavu muže se nepíše.
Rodičovství	<ul style="list-style-type: none"> • Přirozená součást života. • Mateřské roli se musí naučit. • Celoživotní úděl. • Chce být ideální matkou. • Touží po uznání okolí. • Jsou nedokonalé matky. • Náročné. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pokud dítě nechtěl, nehlásí se k němu. • Rodina se bez otce obejde. • Není samozřejmé být se svými dětmi. • Jako rodič je až na místě za matkou.
Rozchod páru	<ul style="list-style-type: none"> • Iniciátorky rozchodu – později litují. • Vysvětlují dětem, co se stalo. • Děti zůstávají s matkou. • Nechtějí děti otci svěřovat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iniciátoři rozchodu. • Stěhují se ze společné domácnosti. • Velmi rychle si zvyknou na samotu. • Platí alimony, zajímají se o děti. • Mluví se o vazbě mezi otcem a dětmi.
Volný čas	<ul style="list-style-type: none"> • Jen za předpokladu, že někdo pohlídá dítě. • Nemá žádný volný čas. 	<ul style="list-style-type: none"> • O volném čase muže se přímo nepíše, ale vzhledem k tomu, že jsou muži nabádáni, aby pomáhali svým partnerkám, lze

		předpokládat, že volný čas mají.
Výchova	<ul style="list-style-type: none"> • Chce mít výchovu plně pod kontrolou. • Chování dětí vysvětlují na základě svého přístupu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nevychovává. • Za nevhodné chování dítěte může vinit partnerku.
Zájmová činnost s dítětem	<ul style="list-style-type: none"> • Společně s otcem dítěte, např. pokud jede rodina na výlet. • S dítětem se koníčkům nevěnuje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Otcovskou roli plní jen skrze zájmy. • Volba zájmů dítěte ovlivněna jeho preferencemi - rozhoduje o zájmech dítěte. • Na rozvoji zájmové činnosti se nemusí aktivně podílet.
Zaměstnání	<ul style="list-style-type: none"> • Spoluživitelka. • Po dobu rodičovské dovolené nepracuje. • Práce se po porodu odsouvá do ústraní. • Pracuje i na rodičovské dovolené. • Práce po porodu zůstává na 1. místě. • Nutnost zkráceného úvazku nebo flexibilní pracovní doby. • Nutnost zajistit hlídání pro dítě. • Zvládá se starat o dítě i při práci. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spoluživitel. • Povinnost mít zaměstnání. • Pokud nepracuje, podílí se na péči o dítě. • Pracovně vytížený.

Tabulka 1 Mateřství a otcovství ve Family Staru

Ani mateřství, ani otcovství není časopisem charakterizováno čistě pozitivně nebo čistě negativně. Pozitivními aspekty mateřství jsou zejména naplnění smyslu života a silné pouto s dítětem. Negativní je ztráta volného času, psychická nepohoda matky a náročnost mateřské role. Otcovství má poněkud negativnější nádechy. Otcové jsou popisováni jako pasivní rodiče, kteří nemají k dítěti bližší vztah. I přesto jsou zmiňovány bílé vlaštovky v podobě angažovaných otců, kteří se zapojují do péče o dítě a domácích prací. Otec po rozchodu je zobrazován jako zajímavější se o své děti a platící alimenty. Nepřipouští se varianta, že by děti zůstaly po rozchodu v péči otce.

Jelikož se o angažovanosti otců mluví jako o „pomoci“, je zřejmé, že hlavní podíl na péči o děti a starosti o domácnost mají ženy. Ostatně ženy chtějí mít děti i

domácnost pod kontrolou. Svě muže k těmto aktivitám ani nechtějí moc pouštět, protože jsou toho názoru, že to samy zvládnou nejlépe. Muži tak vlastně nemají možnost se více zapojit a ve věcech ohledně dětí jsou nejistí. Ženy si pak stěžují, že jsou vyčerpané a svou mateřskou rolí zaneprázdněné. Výchova dítěte je oběma rodiči chápána jako úděl ženy. Zatímco matky svého potomka usměřňují a vychovávají, muži u žen pouze „reklamují“ nedostatky ve výsledku jejich snažení.

Jedinou oblastí, ve které se o matkách nemluví jako o aktivních, je zájmová činnost dítěte. Zde jsou naopak otcové zobrazováni jako vysoce angažovaní. Chtějí, aby dítě mělo nějakého koníčka a rozvíjelo svou osobnost. Zájmovou činnost svému potomku vybírají na základě vlastních zálib. Díky společně tráveného času při sportu nebo jiné aktivitě se mezi dítětem a otcem vytváří pouto. Vazba mezi otcem a dítětem bývá popisována jako slabá. Pouto mezi dítětem a jeho matkou vzniká již při narození.

Mateřství je celoživotní úděl ženy, což u muže neplatí. Ten, pokud nemá zájem, k dítěti se nehlásí. Ženy volí zaměstnání i podle toho, jestli vedle něho budou schopné zvládat mateřské povinnosti. Muži se při volbě zaměstnání na rodinu neohlíží, výjimkou nejsou jejich dlouhé služební cesty. Je prezentován názor, že rodina se obejde i bez muže.

Žena často přemítá o své mateřské roli, chce být svému dítěti dokonalou matkou. Z uvědomění si vlastní nedokonalosti pramení frustrující pocity. Muži takové starosti neřeší, není tedy ani zmiňován stav jejich psychiky. Pokud žena vidí, že má malé dítě ke svému otci blízky vztah, je silně znepokojena a považuje to za selhání své rodičovské role.

Muži i ženy by měli mít placenou práci. Oba jsou živitelé rodiny. Ženám je pracovní absence tolerována v období rodičovské dovolené. Péče o malé dítě je tak náročná, že žena nemá čas se postarat ani o sebe, natož aby stíhala jiné aktivity. I přesto jsou čtenářkám předkládány příběhy reálných žen, které jsou i přes rané mateřství profesně úspěšné. Některé z nich ani nevyužívají hlídání a efektivně kombinují děti s prací.

8.3.1 Články v časopise Family Star věnující se mateřství a otcovství

K doplnění kvalitativní analýzy je použita kvantitativní technika, aby bylo možno porovnat množství článků, ve kterých je zmiňováno mateřství se články, ve kterých se pojednává o otcovství. Počítány jsou články, které prošly analýzou. Uvedeno je, kolik článků z jednotlivých čísel bylo analyzováno, a v kolika z nich bylo psáno o mateřství nebo otcovství. Přehled podává následující tabulka.

Family Star 2012	Celkem	Mateřství	%	Otcovství	%
Leden	4	4	100 %	2	50 %
Únor	7	6	86 %	3	43 %
Březen	5	5	100 %	2	40 %
Duben	5	5	100 %	4	80 %
Květen	4	4	100 %	2	50 %
Červen	4	4	100 %	2	50 %
Červenec	4	4	100 %	3	75 %
Srpen	5	5	100 %	1	20 %
Září	7	7	100 %	2	29 %
Říjen	4	4	100 %	2	50 %
Listopad	4	4	100 %	1	25 %
Prosinec	3	3	100 %	2	67 %
Součet	56	55	98 %	26	46 %

Tabulka 2 Množství článků o mateřství a otcovství ve Family Staru

Zhruba v polovině analyzovaných článků bylo zmíněno otcovství. Slovo „zmíněno“ používám zcela záměrně. Ve všech člancích, kromě jednoho z únorového vydání, se totiž zároveň hovořilo o mateřství. Většinou se jedná o články věnované mateřství, ve kterých je otcovství popisováno pár větami. Ani jeden článek se plně nevěnoval otcovské roli.

Časopis Family Star, jehož vydavatelství charakterizuje jako periodikum určené mužům i ženám, je svým obsahem zaměřen spíše na ženy.

8.4 Porovnání reprezentace mateřství a otcovství v časopise Family Star s teoretickou částí

Teoretická část práce představuje rodinu, rodinné chování a předkládá současné pojetí matky a otce. Výzkumy na podobné téma ukazují život samotných aktérů a jejich názory. Jak bylo uvedeno v kapitole o masových médiích, časopisy svým obsahem do jisté míry odrážejí skutečný stav společnosti a zároveň do jisté míry sociální realitu ovlivňují. Do jaké míry tak časopis Family Star reflektuje realitu popsanou teorií? Ve většině se data získaná analýzou časopisu s teorií shodují, jsou však patrné i jisté rozdíly a na ty se ve svém porovnání zaměřím. Mateřství a otcovství je porovnáno odděleně.

8.4.1 Mateřství

Ženy jsou při rozhodování o vstupu do rodičovství ovlivňovány společenskými tlaky. Vzhledem k tomu, že je časopis Family Star určen přímo matkám a ženám očekávajícím příchod potomka, nedá se o přímém sociálním tlaku asi moc hovořit. Ovšem již samotná existence časopisu může mít jistý vliv. Navíc s ním ženy mohou přijít do kontaktu, aniž by byly přímo jeho odběratelkami (např. v čekárně u lékaře).

Počet žen, které se dobrovolně rozhodly pro svobodné mateřství, se v posledních letech zvyšuje, časopis o nich však nepojednává. Předpokladem je, že žena má po svém boku partnera. I přes fakt, že je rozvodovost v České republice vysoká, téma osamělých, rozvedených matek je zmiňováno jen okrajově. Pokud je situace ženy po rozchodu rodičovského páru popisována, vždy jsou zdůrazňovány negativa, které s sebou život v neúplné rodině přináší. Zejména pak finanční potíže.

Masová média předkládají ženám obraz dokonalé matky a ty jsou tlačeny k dosažení tohoto ideálu. Časopis Family Star není výjimkou. Radí ženám, jaké by měly být, aby byly označeny za dobré matky. Na druhou stranu však ženám poskytuje jistou útěchu, když se jako dokonalé matky nevnímají. Tvrdí, že žádná

matka není dokonalá. Ukazuje příběhy skutečných žen, které také pochybují o své mateřské roli a nezvládají ji dle svých představ.

Největší rozpory mezi teorií a výsledky analýzy byly nalezeny v tématu pracujících matek. Ačkoliv se v odborné literatuře hovoří o velkém stresu, kterým ženám přináší snaha o skloubení rodinného a pracovního života, Family Star píše o pracujících matkách jako o vyrovnaných ženách, které mají svou situaci pod kontrolou. České ženy na dobu rodičovské dovolené opouští zaměstnání, aby se mohly věnovat svým dětem. Časopis však předkládá obraz ženy, která rodičovskou dovolenou kombinuje se zaměstnáním. Zatímco ve výzkumu s názvem „Krkavčí matky?“ ženy malých dětí připouštěly negativní reakce okolí kvůli tomu, že se věnují i kariéře a ne plně svým ratolestem, časopisem takový tlak zmiňován není.

Matka prezentována časopisem Family Star tak praktikuje egilitární model tzn. žena a muž jsou si rovni. Rovnocennost se odehrává na pracovním poli, domácnost a hlavně děti mají stále na starost ženy.

Family Star zobrazuje emancipovanou ženu. Matka se dokáže o rodinu postarat vlastními silami. Zvládá nejen péči a výchovu dětí, ale také je pracovně úspěšná. Pouze její plat však k určitému životnímu standardu nestačí, a proto je důležitá i mzda jejího partnera.

8.4.2 Otcovství

Stejně jako v reálném světě, tak ani v tom časopiseckém neexistuje jednotná podoba otce. Spíše ale převažuje jeho negativní pojetí jako pasivního člena rodiny. Jsou však zmiňovány i případy otců, kteří ženám s péčí o děti a domácími pracemi pomáhají. Tyto ženy tvrdí, že by se bez jejich pomoci neobešly.

Teorie uvádí, že muži se ke svým dětem chovají jinak na veřejnosti než v soukromí. V soukromí se k dětem více mají. Ve Family Staru se o rozdílném chování otců nepíše. U otce se připouští jenom varianta, že se dětem moc nevěnuje. Je jedno, zda je s dítětem v domácím prostředí nebo na veřejnosti. Důvěrné chování mužů ke svým dětem, které si dle teorie nechávají na doma, není časopisem zmiňováno vůbec. Propagován není ani model, že by muž byl tím z rodičů, který zůstane s potomkem po dobu rodičovské dovolené doma, aby o něj mohl pečovat.

Co se jednotlivých repertoárů otcovství týče, muži jsou společností stále vnímáni jako *živitelé*. Samotní muži se takto také chápou. Nicméně, časopis představuje ženy, které mají úspěšnou kariéru. Rodinu, která se ocitne bez ženina příjmu, popisuje jako ekonomicky slabou. Muži jsou tak spíše označováni jako spoluzivitelé. Téma pracujících otců má negativní nádech. Píše se, že jsou celý den v práci, jezdí na služební cesty a na rodinu tak nemají čas.

Pečovatelská role je připisována matkám. Otec o dítě pečuje jen v situacích, kdy zastupuje matku, která se o dítě nemůže momentálně postarat. Jeho styl péče je nedokonalý. Dalším repertoárem je *otec jako blízký dítěte*. Vzájemná blízkost se buduje na základě společně stráveného času. Family Star společný čas muže a dětí vidí zejména v zájmové činnosti. Na jedné straně tak připouští, že otec spolu s dětmi čas tráví, ale na stranu druhou nemluví o blízkosti, která by ze vzájemně tráveného času měla vyplynout. *Vychovatelská role* je spolu s rolí živitelskou brána jako tradiční náplň otcovství. Dle časopisu ale mužům vůbec nenáleží. Výchovu dětí mají na starost matky. Posledním repertoárem je *otec jako učitel*. Zde se vzděláváním dítěte rozumí i sportovní činnost. Na tomto poli tedy časopis připouští mužům jistou angažovanost, opět skrze zájmy.

9 Závěr

Předkládaná magisterská diplomová práce se zabývá mateřstvím a otcovstvím. Záměrem bylo poskytnout obraz mateřství a otcovství prostřednictvím lifestylového časopisu Family Star. Dále byl zjištěný obraz matky a otce mezi sebou porovnán. Pro dosažení cíle práce byla zvolena kvalitativní metoda založená na otevřeném a axiálním kódování, které pomohlo rozkrýt tematické okruhy v článcích obsažené. Pozornost byla zaměřena na všech dvanáct čísel časopisu, které vyšly během roku 2012. Analýzou neprošly všechny články za toto období. Vybrány byly jen ty, které příjemcům sdělovaly informace o mateřské či otcovské roli.

Ukázalo se, že ačkoliv je cílová skupina časopisu Family Star vymezena ženami a muži, kteří zrovna očekávají příchod potomka na svět nebo jsou již rodiči dětí do deseti let, obsah je určen spíše ženskému publiku. Svědčí o tom nejen množství článků, ale také jejich zaměření. Kromě jednoho z analyzovaných článků se všechny zbývající zabývaly mateřstvím. O otcovství se dá to samé říci v případě poloviny z nich. V časopise jsou obsaženy recepty, výchovné rady, své místo má pravidelná rubrika o těhotenství, prostor je věnován také článkům o kojení a životním příběhům čtenářek. Některé články jsou již podle nadpisu určeny přímo ženám. Jiné působí jako cílené oběma rodičům. Po přečtení se však nelze ubránit dojmu, že matka je ten z rodičů, který z nich má větší užitek. Článek určený pouze mužům nebyl nalezen. Pokud tedy není započítána rubrika „Svět podle muže“, která zabírá jednu stranu a má své místo v každém čísle časopisu. Tato rubrika je textově poměrně chudá. Vyznačuje se názory tří mužů (nejspíše čtenářů) na určité téma spojené s rodičovstvím.

Redakce časopisu je tvořena ženami. Jedná se o matky, které se prostřednictvím psaní dělí o své zkušenosti. Dá se konstatovat, že prezentace mateřství i otcovství ve Family Staru je vlastně ženským náhledem. Tato skutečnost by mohla vysvětlovat poměrně negativní nádech, který osoba otce má. Pokud bych měla shrnout jedním slovem obraz otce tímto časopisem, použila bych výraz „pasivní“. Muži (až na výjimečné případy) nepomáhají s domácími pracemi, o své děti se příliš nezajímají a nemají s nimi nijak zvlášť pevné pouto. Mužská role bývá oceňována až v momentě, kdy je od rodiny odloučena. Ženy si uvědomují, že otec dětem schází a ony samy pociťují zejména ekonomickou tíseň.

Mateřství je naplněním smyslu života ženy. Není krásnějšího období než rodičovské dovolené, která umožňuje trávit veškerý čas se svým dítětem. Zároveň se však jedná o období náročné. Mateřské povinnosti se musí vhodně skloubit s udržováním pořádku v domácnosti a důležité je také věnovat se rozvoji partnerského vztahu. Ženy pociťují tlak k dosažení ideálu dokonalé matky. To vede k pochybnostem o sobě samé a následně k psychickým problémům. Některé z žen nemají touhu být neustále v přítomnosti svého malého dítěte a po čase se začnou na rodičovské dovolené doslova nudit. Proto prchají alespoň na částečný úvazek do práce, aby mohly využít svůj potenciál.

Mezi zobrazením matky a otce jsou patrné značné rozdíly. Zatímco je život ženy po porodu dítěte obrácen vzhůru nohama, ten mužův zůstává takřka nepozměněn. Žena je tou, která má děti na starost. Láskyplně o ně pečuje a vychovává je, aby z nich vyrostly dobré osoby. Pouto mezi matkou a dítětem je celoživotní. Otec se zapojuje jen tehdy, pokud je to nezbytně nutné. V případech, kdy se matka nemůže o dítě postarat, je schopný ji v pečovatelské roli zastoupit. Otcovské chvíle se svým potomkem naplňuje zájmovými činnostmi. Toto je naopak oblast, která je cizí matkám. Ty se dle časopisu na poli koníčků svých dětí neangažují.

Jsou-li výsledky analýzy porovnány s teoretickou částí práce, oproti teorii časopis Family Star představuje ženu jako více emancipovanou a muže méně aktivního.

10 Anotace

Jméno a příjmení: Miroslava Pokorná

Katedra sociologie a andragogiky

Filozofická fakulta

Název: Mateřství a otcovství v mužských a ženských lifestyleových magazínech

Název v angličtině: Motherhood and Fatherhood in Men's and Women's Lifestyle Magazines

Vedoucí práce: Mgr. Martin Fafejta, PhD.

Počet znaků: 171 784

Počet příloh: 0

Počet použitých zdrojů: 48

Klíčová slova: děti, mateřství, masová média, otcovství, rodina, rozvod, výchova

Klíčová slova anglicky: children, motherhood, mass media, fatherhood, family, divorce, upbringing

Anotace:

Magisterská diplomová práce se zabývá mateřstvím a otcovstvím. Teoretická část přibližuje rodinný život, vývoj a současné pojetí mateřské a otcovské role. Dále jsou představeny výzkumy na podobné téma. Pozornost je věnována také působení masových médií. Analytická část obsahuje rozbor rodinného časopisu Family Star. Výstupem analýzy je reprezentace matky a otce tímto časopisem. Ukázalo se, že Family Star zobrazuje matku jako výhradní osobu, která zajišťuje péči a výchovu dětí. Otcovská role je popisována spíše jako pasivní.

Anotace v angličtině:

The diploma thesis is focused on motherhood and fatherhood. Theoretical part describes family life, development and the current concept of maternal and paternal roles. Also researches on a similar topic are presented. Attention is paid to the effect of mass media. The analytical part contains an analysis of the family magazine Family Star. The output of the analysis is the representation of the mother and father of this magazine. It turned out that Family Star shows mother as the only person who provides care and upbringing of children. A father's role is described as passive.

11 Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
- BADINTER, Elisabeth. *Láska navíc – historie lásky mateřské v 17. až 19. století*. Bratislava: Aspekt, 1998. ISBN 80-85549-04-2.
- BADINTER, Elisabeth. *XY: o mužské identitě*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-727-0.
- BURGESS, Adrienne. *Návrat otcovství: jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4.
- ČERMÁKOVÁ, Marie. MAŘÍKOVÁ, Hana a spol. *Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-93-1.
- ČERMÁKOVÁ, Marie. *Rodina a měnící se gender role - sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1997. ISBN 80-85950-42-1.
- DUCHÁČKOVÁ, Pavla. *Rodina s otcem na rodičovské dovolené*. In ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. IVRIS papers, č. 1/2008, s. 47 - 53. ISSN 1803-0343.
- DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-136-1.
- DUDOVÁ, Radka. *Otcovství v pohybu*. In HAMPLOVÁ, Dana. ŠALAMOUNOVÁ, Petra a spol. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, s. 160 - 174. ISBN 80-7330-082-6.
- DUDOVÁ, Radka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.
- GILES, David. *Psychologie médií*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3921-2.
- GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-396-7.

- HAMPLOVÁ, Dana. ŠALAMOUNOVÁ, Petra a spol. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-082-6.
- HAŠKOVÁ, Hana. POMAHAČOVÁ, Jana. *Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-111-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
- JANOUŠKOVÁ, Klára. *Krkavčí matky?* In NOSÁL, Igor. *Obrazy dětství v dnešní české společnosti: studie ze sociologie dětství*. Brno: Barrister & Principal, 2004, s. 13 - 54. ISBN 80-86598-80-2.
- JARKOVSKÁ, Lucie. *Odchod otce na RD*. In ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. IVRIS papers, č. 1/2008, 21 – 29. ISSN 1803-0343.
- JARKOVSKÁ, Lucie. JANOUŠKOVÁ, Klára. In ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. IVRIS papers, č. 1/2008, s. 29 - 34. ISSN 1803-0343.
- KADLECOVÁ, Kateřina. *Ženské časopisy pro prokročilé: literární interpretace a kritická analýza diskurzu měsíčníku Marianne*. Liberec: Bor, 2006. ISBN 80-86807-25-8.
- KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- KATRŇÁK, Tomáš. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-7363-352-3.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena. VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodiče na trhu práce: mezi prací a péčí*. Sociologický časopis. 2009, roč. 45, č. 1, s. 31 – 60. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2009.
- MALÁ, Anna. *Mateřství a výdělečná práce*. In BAHENSKÁ, Marie. HEČZKOVÁ, Libuše a spol. *Ženy na stráž!: české feministické myšlení 19. a 20. Století*.

Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, 2010, s. 243 - 245. ISBN 978-80-86495-70-5.

- MAŘÍKOVÁ, Hana. *Dvoukariérová manželství*. In ČERMÁKOVÁ, Marie. MAŘÍKOVÁ, Hana a spol. *Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 101 – 139. ISBN 80-85850-93-1.
- MAŘÍKOVÁ, Hana. VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-135-4.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-714-0.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- NOSÁL, Igor. *Obrazy dětství v dnešní české společnosti: studie ze sociologie dětství*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-80-2.
- TABERY, Paulína. *Reprezentace různých forem rodinného a pracovního života v ženských a mužských časopisech*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-133-0.
- TUČEK, Milan. *Stratifikace společnosti a hodnotové orientace: shody a rozdíly mezi muži a ženy v oblasti práce*. In ČERMÁKOVÁ, Marie. MAŘÍKOVÁ, Hana a spol. *Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 61 - 82. ISBN 80-85850-93-1.
- SEDLÁČEK, Lukáš. PLESKOVÁ, Kateřina. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-9.
- SOBOTKA, Tomáš. *Bezdětnost v České republice*. In HAMPLOVÁ, Dana. ŠALAMOUNOVÁ, Petra a spol. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, s. 60 – 78. ISBN 80-7330-082-6.

- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- ŠŤASTNÁ, Anna. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, v.i.i., 2009. ISBN 978-80-7416-038-7.
- ŠŤASTNÁ, Anna. *Rozvody a děti: vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí*. In HAMPLOVÁ, Dana. ŠALAMOUNOVÁ, Petra a spol. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, s. 175 - 190. ISBN 80-7330-082-6.
- ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. IVRIS papers, č. 1/2008. ISSN 1803-0343.
- ŠMÍDOVÁ, Iva. SEDLÁČEK, Lukáš. *Identita matky, zaměstnané partnerky pečujících otců*. In ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. IVRIS papers, č. 1/2008, s. 56 - 61. ISSN 1803-0343.
- WARSHAK, Richard. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-439-X.

Internetové zdroje:

- AUST, Ondřej. *Bauer Media kupuje konkurenční vydavatelství Stratosféra a Hearst-Stratosféra*. [online]. Médiář.cz 2011-2012, 24. 10. 2012. [cit. 2013-3-4]. ISSN 1804 - 7238. Dostupné z www: <http://www.mediar.cz/bauer-media-kupuje-konkurencni-vydavatelstvi-stratosfera-a-hearst-stratosfera/>
- BAUER MEDIA PRAHA. *Family Star*. [online]. [cit. 2013-3-4]. Dostupné z www: <http://www.bauermediapraha.cz/pro-inzerenty/family-star>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Pohyb obyvatelstva - 1. až 3. čtvrtletí 2012*. [online]. Český statistický úřad, 2013. 12. 12. 2012 [cit. 2013-3-02]. Dostupné z www: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby121212.doc>
- DUDOVÁ, Radka. „Neúplná“ rodina, „nefunkční“ rodina? [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 1. 11. 2008. [cit. 2013-2-13]. Dostupné z www: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=319&lst=120>
- CHALOUPKOVÁ, Jana. *Otcové „mimo manželství“*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 14. 5. 2006. [cit. 2013-2-13]. Dostupné z www: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=260&lst=119>

- KŘÍZKOVÁ, Alena. HAŠKOVÁ, Hana. *Pracovní a rodinné role žen z pohledu dvou generací*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 28. 9. 2003. [cit. 2013-2-13]. Dostupné z www: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=229&lst=120>
- VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Čtenářky časopisů pro maminky chtějí stále více*. [online]. Hospodářské Noviny IHNEDE, 22. 2. 2008. [cit. 2013-3-4]. ISSN 1213 – 7693. Dostupné z www: <http://trendmarketing.ihned.cz/c1-23023120>

Analyzované texty

- *Babi a děda ve službě*. Family Star. 2012, č. 4, s. 20 - 21. ISSN 1802-0674.
- *Blíží se nám vysvědčení*. Family Star. 2012, č. 6, s. 64 - 65. ISSN 1802-0674.
- *Dejte si pauzu*. Family Star. 2012, č. 9, s. 50 - 51. ISSN 1802-0674.
- *Děti do rozjeté kariéry*. Family Star. 2012, č. 7, s. 20 - 21. ISSN 1802-0674.
- *Finanční průvodce pro rodiče v roce 2012*. Family Star. 2012, č. 1, s. 46 - 49. ISSN 1802-0674.
- *Házená*. Family Star. 2012, č. 2, s. 64 - 65. ISSN 1802-0674.
- *Jak jim říct, že se rozcházíme?* Family Star. 2012, č. 2, s. 66 - 67. ISSN 1802-0674.
- *Když děti mají děti*. 2012, č. 10, s. 22 - 23. ISSN 1802-0674.
- *Když se jde poprvé...* Family Star. 2012, č. 9, s. 60 - 61. ISSN 1802-0674.
- *Koho je těžší vychovávat?* Family Star. 2012, č. 2, s. 56 - 57. ISSN 1802-0674.
- *Máme hyperaktivní dítě*. Family Star. 2012, č. 2, s. 20 - 21. ISSN 1802-0674.
- *Mám za muže vojáka*. Family Star. 2012, č. 5, s. 20 - 21. ISSN 180290674.
- *Mám rodinu s cizincem*. Family Star. 2012, č. 5, s. 22 - 23. ISSN 1802-0674.
- *Nevyrovnaná matka*. Family Star. 2012, č. 11, s. 54 - 55. ISSN 1802-0674.
- *Od mateřství k podnikání*. Family Star. 2012, č. 9, s. 66. ISSN 1802-0674.
- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Můžu batole občas plácnout přes zadek?* Family Star. 2012, č. 9, s. 52 - 53. ISSN 1802-0674.
- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Chce se pořád nosit, a já už nemůžu...* Family Star. 2012, č. 7, s. 46 - 47. ISSN 1802-0674.
- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Jako matka jsem totálně zklamala*. Family Star. 2012, č. 4, s. 44 - 45. ISSN 1802-0674.

- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Nejdůležitější zásady při výchově.* Family Star. 2012, č. 3, s. 60 - 61. ISSN 1802-0674.
- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Nejsem příliš úzkostlivá matka?* Family Star. 2012, č. 3, s. 44 - 45. ISSN 1802-0674.
- OPLETALOVÁ, Magdalena. *Co s tím?! Při loučení ve školce pláče a vyvádí...* Family Star. 2012, č. 1, s. 64 - 65. ISSN 1802-0674.
- *Opuštěné s miminkem.* Family Star. 2012, č. 8, s. 20 - 21. ISSN 1802-0674.
- *Podíváme se mu na zoubek.* Family Star. 2012, č. 12, s. 58 - 59. ISSN 1802-0674.
- *Podnikáme na mateřské.* Family Star. 2012, č. 9, s. 62 - 63. ISSN 1802-0674.
- *Podnikáme s dítětem.* Family Star. 2012, č. 6, s. 68 - 69. ISSN 1802-0674.
- *Podnikavé mámy.* Family Star. 2012, č. 1, s. 24 - 27. ISSN 1802-0674.
- *Proč nemám radost?* Family Star. 2012, č. 3, s. 36 - 37. ISSN 1802-0674.
- *První, druhé, třetí... těhotenství.* Family Star. 2012, č. 10, s. 32 - 33. ISSN 1802-0674.
- ŠMOLKA, Petr. *Dobrá rada.* 2012, č. 3, s. 22 - 23. ISSN 1802-0674.
- ŠMOLKA, Petr. *Poradna: Syn je fixován na otce.* Family Star. 2012, č. 11, s. 24. ISSN 1802-0674.
- *Trapasy s novorozencem.* Family Star. 2012, č. 2, s. 42 - 43. ISSN 1802-0674.
- *Všechno, co jste nevěděli o miminku.* Family Star. 2012, č. 5, s. 42 - 43. ISSN 1802-0674.
- *Zjednejte pořádek za 60 vteřin.* Family Star. 2012, č. 8, s. 56 - 57. ISSN 1802-0674.
- *Zkouška vztahu.* Family Star. 2012, č. 5, s. 44 - 45. ISSN 1802-0674.
- *Zkrotte je s úsměvem.* Family Star. 2012, č. 4, s. 52 - 53. ISSN 1802-0674.
- *Život plný odříkání.* Family Star. 2012, č. 9, s. 10 - 11. ISSN 1802-0674.
- *14 způsobů, jak zvládnout agresivní batole.* Family Star. 2012, č. 6, s. 54 - 55. ISSN 1802-0674.

12 Seznam tabulek

Tabulka 1 Mateřství a otcovství ve Family Staru	75
Tabulka 2 Množství článků o mateřství a otcovství ve Family Staru	77